Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вӀашагӀкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувла 1923 шера денз ● ШОАТТА, 27 ОКТЯБРЬ, 1984 ШУ. ● № 129 (7007). Мах 3 кеп.

ДОЛЛА ХӀАМА — САГА ИРАЗА

Советий Мохк геттара васта баргӀа пхелагӀча цхьайтталагӀа пятилетка чекхйолуьйча шера чу. Доккхий хӀамаш да вай халкъа карагӀдаьхнараш, доккхийн чоалханен да цуьна хьалхашка латта декхараш. Уж декхараш толаме кхоачашдергхиларна бола тешам — КПСС-а хьаьнъале, Ӏилман ларда тӀа баьнъаль политика, картех халкъен йохаргӀоаца цхьоагӀо, бӀубенна ленински наьнъагӀа аха лаьрхӀа уж хилар. Из вӀашхка а бакъдир укх деношка хиннача КПСС ЦК аргӀанарча Пленумо.

Пленумо дийцар, «Лаьттанта мелиораци яра йӀаьххача хана йолча программа а мелиорации лаьча лаьттаех пайда эцара эффективность мехка кхачан фонд тешшаме алсамъяккхар духьа лакхъяра а хьаькъехьара дошь», цунах лаьца боагӀаш бола сонам тӀаийцаб.

Пленуме бокхха чулоацам бола къамаьл дир КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела новкъоста К. У. Черненкос.

К. У. Черненко кӀоаргачен къагачех къамаьлашца белгалдаьхад Кхачан программа кхоачашъеча, юрт социальни эргаӀоаккхача даьха толамаш а хӀаьта хитта цига долаш дола кхоачамбоацараш а, цунца я мехка экономика дӀахо дегӀайоалярах, юртбоахама производствана интенсификаци яра, кхачан фонд тешшаме алсамйоаккхача мелиораце лоаца даьха доккхагӀа хилийтара керттерча лестамах йола положенеш хьоэдаш.

Хоаш ма дарра, КПСС XXVI съездо кӀоаргаьлаь, хаьдда белгальный цхьайтталагӀча пятилетнаен дӀахорча ханнен йолча партен халкъен йӀаьххача ханара стратегии — из да шерагера шу массаза доал советски нах дикагӀа бахийтар духьа, социалистически страга шийн гуланин маӀаь, кхоллаьмаш дара йола шийн йоккхий тароаш тӀехь-тӀехьа йизаагӀа хьехлийтар духьа дегӀаената социализма общество масса агӀорахьара эргаӀоаха тоаьр. Цу стратегена юкъе лоархӀаме моттиг дӀалоац ЦК майски (1982 ш.) Пленумо тӀаийцача мехка Кхачан программо.

Деррига а пхи шу шера даьннадац Кхачан программа тӀаийцача хана денз. цхьабакъда, цу лоацача хана кӀезига хӀама даьдац. 1983 шера, белгалдаьккхар ше къамаьл деш К. У. Черненкос, мехка дерригача ноторе чуьь эгтара дукхагӀа яьккхай юртбоахама продукци. ХӀаьта укх шера вӀалла а аьттув боацаш дола хоттама хьалашка, мехка дукхача районашка чӀоаггӀа йоаьал латташо а турала къовсам лоаттабу юрташкарча къахьегамхоша кьахур кхы кӀезигагӀа ца хилийтар духьа. 1983—1984 шерашка йоаккха юртбоахама продукци ахчаица лаьрхӀача дукха соагӀа-ашаргӀа йоацаш 20 миллиард сома маьха дукхагӀа хургья пятилетка хьалхарча шин шерарчул.

ДикагӀча агӀораьха хувцаенаш хулаш да хьайбай боахаме: шера юкъера лаьрхӀача йоаккха шура 7,4 миллион тойн дукхагӀа хийнай, дулах — 1,4 миллион тонн, фуаш — 4,6 миллиард. Дикка дукхагӀа гулду бальцадоараш сонн. Цудуха дикка тоабенна советски наьха потребление боараш кхачан структуре.

Даьха толамаш — кхиннерчен фермашкарчен болхлоша хьинарех атта доацаш къахьегарах, партийни комитеташа, советски боахамех органаша юрташка тӀатаӀа баьча организаторски политически балхах хьахилар. Доккха да промышленноста, гӀишлош хьалъеча, транспорта, берригача хаькъа боахамо къахьегама коллективашта юрта боахам дегӀабоалабеча лоаца дакъа. ДӀахо дебадала даргдац юрта боахама продукци дукхагӀа яхара тӀадерзадаь низаш, ерригача агропромышленни комплексо толаме болх бара хилалза даргдоаца хьалаш вӀашт тӀехьдахха деза.

ХьалхагӀа а санна, белгалдаьккхар К. У. Черненкос, бӀараагӀа йола проблема я мехка мел эшачунка укх гартарча шеранка бизза кхоачамбергболаш алат тӀехь-тӀехьа дукхагӀа дахар. Цхьаькха декхар — хьайбай боахамера дика тенденцеш дӀачӀоагӀьяр, сихагӀа из дедӀаухигта Ӏаланадар.

Уж юкъметтера декхараш кхоачашдулургдац юртбоахама производствана масее агӀорахьара интенсификаци яра, из индустриальни ларда тӀа оттабара наькъаца мара. Юрта боахамга дӀаухийта капитальни вложенеш дӀахо а дукхагӀа хургья, цхьабакъда, тахан а дӀахо йодача хана а керттердар сенах латт хьлча, из латт, къахьегама, материальни, финансови ресурсех юха хьахур дукха а дукхагӀа хургдолаш пайда эцарах, йонхагӀеи сихагӀеи эффект ицха йиш хургйолча участкашта уж тӀаерзадарах. Из — юрта боахама дукхача доакъошка хӀанале а доккха бернат даьмиен юртбоахама производства дерригача доакъошка шеррача фронтаца дӀабахьа безаши бола магистральни киӀ.

Юрташка доахача толамий ларда лоархӀ парте наьха йоакхо ярах, цар къахьегамаи бытаи, культурни вахар дӀахо тоадалара эша зерттӀа хьалаш вӀашттехьдахарах.

Оалангара хувцамаш хулаш да юрташкарча къахьегамхой вахаре, дикагӀча агӀорахьа хувцалу вай юрта сибат. Гуш да керте программан декхарех цаӀ къоастадара — юрташка бахача наьха вахара боарам городашка бахархойчунна гарга бигара цаьнъе тӀа керагӀдувларан.

Аьнча кхоачам ба, пятилетка дикь шера юрташка ерригга а лаьрхӀача 132 миллион квадратни метр чуйоттиг йола цӀенош эксплуатаце дӀалургдолаш хилар, тӀаккха цо йиш хулийтаргья 10 миллион соагӀача сага чуӀеча моттигий хьалаш тоаде. Шерьенний школаш, дола даха ха йоацача бераа учреждениеш, укхцӀено лелараен культуран учреждениеш хьалъяра масштабаш. Эргадоахаш тоадеш да бытовой гӀуланхам долга, лаьхлу юрташка бахача наьха материальни культурни боарам.

Цудуха цхьа бахьан долацаш вӀалла а дац юрташкара городашка баха дӀауха нах укх тӀеххьарча шерашка кӀезигбала болабалаф. Юрташкара дӀауха нах берригаш а лаьрхӀача кхаь шера 8 процент кӀезигбеннаб, Российски Федераце — 24, Нечерноземье — 30 процент. Мохк бӀарчча хьаийцача, юрташкарча деналашка Ӏодеш дола бераш укх 20 шера эгтара лакхагӀча боарамга кхаьчад 1983 шера, дукхача хана сатийсача цу процессана дихакхетар ца де йиш яц. Парте дӀахо а лергӀа гӀуланхаш чакхоахаргда юрт социальни эргаӀакхара.

ХӀаьта а, юрташкара хьал дукхача участкашка хала долаш дус. Бизза кхоачал бац мехка эшача кхачан продуктаца, къаьстта а дуллаца. Цу гӀулакха сагота а КПСС ЦК, цо хаддаза йоаххе еш дола дош да из. Юрта боахамах чӀоаггӀа дегӀалена экономика сектор яра наькъа тӀа уттача проблемаш дӀаех, К. У. Черненкое белгал ма даьккхара, «керда, эффективнагӀа йола решенеш. Цудухьа, деш дола къамаьл вай директивашкара акценташ деха-ссъха уттара хьаькъехьа а доацаш, бокъонца новаторски творчески наькъаш лахара хьакъехьа да».

Юрта боахам дӀахо хоадамболаш айбара йола фактор я, ЦК Пленуме белгал ма даьккхара, лаьттанта мелиораци елга шеррача масштабаца доаркадела. ХӀаьта витта ду из дӀадувча лаьттай дукхха, я доккхагӀа дела даькъа аьттув боацача хоттама хьалашка, йоаьал уттача моттигашка хиларах. Цу хьалашка тешшаме хьувкъах кхебара хаоттама хьовзамаша деш дола зе геттара кӀезигдаьа дардац.

СССР Министрий Совета кийтьаьи КПСС ЦК Политбюрос чӀоагӀьаьи йола 2000 шерага кхачалца лаьттанта мелиораци яра программа йийцар Пленуме СССР Министрий Совета Председателан новкъоста Н. А. Тихонова «Лаьттанта мелиораци яра йӀаьххача хана йолча программа а мелиораци лаьча лаьттаех пайда эцара эффективность мехка кхачан фонд тешшаме алсамъяккхар духьа лакхъяра а хьакъехьарча» доклада тӀа.

Мелиораце программо керда йоккха этап хьаелл лаьттаи бернат алсамдаккхар духьа лоаттабеча къовсаме. Цхьан кхаздеш дукхагӀа хийта лархӀ хий дехкен декъадаьи лаьтташ, тӀаккха йиш хургья цу лаьттаи тӀара йоала продукци шозза алсамъяккха. Эгтара кертердар сенах латт хьлча, из латт, из план чакхъяьккхачул тӀехьагӀа вай мехкага хаоттама хьалаш мел хуацалой а лаьттанаэра йоалача ерригача продукцех ах гаргга яр яккха йиш хургхиларах.

Лаьттанта мелиораци яра балхий масштабаш белгала йоаккхий я. Цхьабакъда, лаьттаи тоадара беча балха дикалах массел дукхалах латтад гӀулакх. Деш дола къамаьл индустриальни ларда тӀа юрта боахама продукци тешшаме йоахаргӀоза йоаккхий зонаш хьаярах, шоай маӀанга дилача инженерии йолча хӀинзарчар тайнарча автоматизировании системех пайда эцарах, кердадаькха лаьттанка эгтара хьаьхарча арсӀанна Ӏилман ларда тӀа бахкаьна ... леладара приемаш, дикагӀдола сорташи гибридаши, хьалха латта технологи, хьувкъа програмированни юкъехкадарах да.

Уж доккхийн чоалханен декхараш кхоачашдаре эша тароаш йолаш да вай: хӀандара эгтара кердагӀа йола машиний комплекташи системаш хьае йоалу машиностроени; хьаьай дӀайийла хӀамаш лораю эффективни химически средствоши, культурни интенсивни сорташи гибридаши; дукхагӀа арахен минеральни удобренеш; квалифицированни специалистий кадараш производства боккий организатораш ба юрташка. Агропромышленни объединенеш — юрта боахами промышленностий интеграци яра керттера формаш болаш йоагӀа, эргаӀоалаш тоалу экономически механизм, дегӀаух бригадни подряд. ХӀанз эгтара кертердар — цу тароех из моттга дукхагӀа пайда эцар, бокъонца баьдар а даь уж дӀаеттадр.

Вай эгтара наьхагӀча капиталех цаӀ да, аьлар К. У. Черненкос, лаьтта. Хьурмат де деза лаьттаи, цхьабакъда, кхы а чӀоагӀагӀа хьурмат де доагӀа хий дехкачен доькъадаьчен лаьттай. Цу лаьттаех ший дерригга дог дӀадолийташа даргдиц хлеташ кхеде — тӀаккха мара хамаьрма хьалургдац цар беркат. Из баькдеш дола тешалаш кӀезига дац вай. Мелиораци ар бахьан долаш духхьал оалангара деза эргаӀьнай Саратовски область, Ставропольера НоагӀой аре, мехкара цхьайола кхы регионаш, оаьъенца хьахьеххай цо шийх воахха йоаккхий тароаш.

Лаьттанта мелиораци яра ерригача чакчаьалкхен программа тӀа лерида эгтара лоархӀамегӀара достамаш — лаьтт доакъари дукхагӀа диккхар, баьцаддараш хин дехкача лаьттаи тӀа дувлига диза кхоачашдар.

Мелиораци шерра йоаржаьр — лоархӀаме а эшаш а гӀулакх. Амма кхы кӀезигагӀа лоархӀам болаш дац нердадахача лаьттай эффективность чӀоагӀа лакхъяра йоакхо яр. Укхаза де дезараш геттара дукха да вай. Чуба лаьрхӀача хьувгъаьнта кхачан вай хӀанзарчоа хаха хии дехкача лаьттай кхоалагӀча даькъа тӀа мара. Из да йиш йолаш дац. Кхоачам бе йиш яц хиибоахама гӀишлои хьалъяр дикка комплексно а дика а, дукха яхаргӀолаши юхалур лакхахургдолаши чакхдоахаш ца хиларах. Дукхача областашка эсалд лаладу мелиоративни системаш эксплуатаци яра гӀулакх, дукхача регионашка хардахьа дӀаухийташ доалу хий. Мелиоративни балхахи кердадаьхача лаьттанта эксплуатаци ярах дика дац вӀаши бувзам ца хилар, хӀаьта каст-каста ведомственность а. Пленумо тӀахьийхар уж зене йола хаденеш дӀахьаран хиибоахама гӀишлош хьалъяра проблема цхьан низаш тӀа а ухийташ, комплексно, системно, конструктивно, гӀуланхаца къестарах.

Къаьстта лоархӀаме да укхаза дерригга комплексно леладар. МелиорацейӀа Ӏалахьаяте дукха халкъа кхча дӀа а ухийташ, цо юхалургдолчунга чӀоаггӀа догдоахаш вай долча хана, хилийта йиш болаш хӀама дац управлене ... боараш тӀа гӀалат дар бахьан долаш цу деррига юхалургдар хила ца деззара лакха хилара йола таро йохийтар.

Мелиораце программан кхоачашъеча хьинари творчествон гойташ, хӀаьта цуьнца цхьана долла хӀама хьисая долаши уйла яьи деш хила еза моттигашкара органаш, колхозаш, совхозаш. Цар де дезар да хиибоахама организацешца цхьана мелиораце балхаш чакхдахара чурча тароаех, шоай низех, средствах пайда ийбар.

Естествении доакъа ра йоассалургӀоаха ганз а Ӏалама доакъаро ареаши. Уж тоаяр — тӀехьадаха йиш йоаца гӀулакх.

Мелиораце проблемаш къестаяр хадаргбоаца бувзам болаш да экологически проблемашца: лаьтта кердадаьккхар цу е воккха тайпара Ӏаламе чутӀортар ма дий. Ӏаламцара гӀулакх геттара хьежа леладе деза. ЛоархӀаме да духхьал цуьна эс ца дар хиниа ма Ӏеш, из тоадар, хоздар, цун тароаш соцъхьар. «Вай дерригаш а, — белгалдаьккхар К. У. Черненкой, — даха деза тахане меттел кхоаме а дага йолаш, сихденна а уйла ца еш а дешаш къеста ца деш». Лаьттанцар дар сакъа хьежа леладе деза хийн лаьттан ресурсаши меттаоттадара, гонахьара го тоабара, лаьттан тӀара деррига вай вахар уналхӀендара бекхача лоархӀаме йолча хьуналкаре гӀулакх а.

Юртбоахама производство дегӀайоалара практически денешца цхьана, XXVII съезда кийча е болаенна этапа чу нарта яларца, цхьайтталагӀча пятилеткана йола планаш карара бӀаьшере чакхьяллаца йолча юкъа йола парте экономически стратегии чулоацаргӀола хоадам болаш йола перспективаш оттаярца дуаздена дола декхараш оттадаъ К. У. Черненко къамаьл тӀа.

Цу планаша де лархӀаш дола керттердар да вай нехкарча наха хьегача доккхача къах хьахулярий ларда тӀа халкъа материальни духовни вахара боарам дика лакхбар. Из дегалларча кхоачашдарга бода керттера наькъ ба общественни производство сихха дегӀайоалар, дегӀаахара интенсивни факторех, эгтара хьалха Ӏилманотехнически прогресса карагӀдийнача кердагӀдарех ма хулла чӀоагӀагӀа пайда ийбар, къахьегама овсарле тӀагӀертта лакхъяр, дерригача хӀаман чӀоагӀагӀа кхоа бар, доал дар, боахама механизми эргаьльа тоаяр.

ХӀанз, съезда кийчо еча хана, деррига теркам тӀаботт парте 1984 шера плани ерригга пятилетки толаме кхоачашъяра.

ХӀанз укх сахьате ЦК Политбюро къаьстта теркам КПСС Программа нерда редакци кийтьяра, хӀаьта витта парте Устава де мегача хувцамех йола предложенеш оттаяра тӀахьийташ хилар дага а дохийта, К. У. Черненкос белгалдаьккхар уж кӀийлен тӀара документаш органически вӀашш дувзадена хулга Ӏаланадар лоархӀаме хилар. Цар чулаца деза парте чура вахар вӀашгӀехьадаьккхара, стиль, хӀара звено балха методий, коммунистий балхех цар гӀуланхийн, цар хьинаре, бехктакхама, дисциплина даькъера дӀадехараш.

КПСС ЦК Пленумо йизза логайир К. У. Черненкой къамаьло чулоаца положенеши вывадаши. Партийни, советски, боахама органаша, общественни организацеша, къахьегама коллективаша даши шоай практически балха ларде лувца еза уж.

Моггаьй КПСС ЦК Политбюро чӀоагӀъеаьи Н. А. Тихонова ший доклада тӀа йийцар итталагӀча пятилеткана 2000 шерага кхачалца йолча перспективанен лаьрхӀа йола мелиорацен мелиоративни лаьттаех пайда ийбара эффективность лакхъярен йӀаьххача ханара программа.

КПСС ЦК Пленума совал тӀа кертагӀдоах, йӀаьххача ханара йолча мелиораце программаца дувзадена декхараш толамца кхоачашдара тӀаберзабеь хьинаре организаторски массово - политически болх боаргӀабалза баргбоацаш хилар. ЛоархӀаме да хии дехкачен доакъадаьчен лаьтташ тӀарча колхозашкен совхозашкен балхаш дара квалифицированни кадраш кийчъенга вӀашттехьдаккхар.

КПСС ЦК Пленумо белгалдаьккхар, лаьттанта мелиораци яра мерда декхаи декхараш къестадаре дӀадехаш хилар партийни кулгалдара стили методаши дӀахо оргаьлха тоаелга. Диза даргдоацаш хӀама да низцинтивен тӀадалла гӀулакх дика чакхдаккха гӀертилгеи на могта дегӀахкуаьлари хьалладари, дисциплинее нерадеки чӀоагӀьар, тӀахьежама действенность лакхьар, къахьегама коллективашка социалистически ять йоаржаяр, цар низаш капитальни вложенеех хьальча мелиоративни фондех пайда ийбара, эффективность лакхъяра даькъера хьадда дола декхараш кхоачашдара тӀадерзадар. ДукхагӀа йоакхо еза боахама расчетни бригадин подряд, хьалха латтача боахаший опыт шерра юкъехьара. Лакхбе беза уж декхараш кхоачашдечара партийни, профсоюзни, комсомольски организацей, моттигашкарча Советий лоархӀам.

ЦК Пленума решенеита пропаганда еча а уж кхоачашъелга вӀашттӀехьдоаккхача а бокхха лоархӀам болаш ба идеологически болхлой, массеши информаце средствеш. Теркама юкъъоттиге лоаттабе беза цар парте нарта бу болх, шерра дувца деза мелиораци дӀахо дегӀахкуьлара планаш кхоачашъяра леламах, производстве хьалха латтарантех новаторантех кердагӀдийнарех, дизза а къаьста а дӀахьеста деза юртешкарча къахьегамхой гӀуланхаш, сий даккха деза цар атта боацача а Ӏаьмалте лоархӀамеча а къахьегама, дӀабоацийта беза мехка Кхачан программе кхоачашъечара мелиораце лоархӀам.

Вай планаш — хӀама хьедара планаш. Уж кхоачашъяра хила беза ханнар, ала на доагӀера дегӀаха деза духеи халкъаьнта юкъера гӀуланхаш, дӀадаккха деза гера. Ленински парте, Советеи вачахьаьлахене дилла лоаттабьаб, хӀанз лоаттабу, дайи лоаттабергба пезаши кхерамзлен чӀоагӀьара, дукен халкъаьнта цхьан гӀулакхаш лелалайтара тӀехьа лерраргӀа къовсам. Цунна дола нерда, шеко ца ютеш дола тешал хилар К. У. Черненкос «Вашингтон пост» яхача американски газета корреспондента хаттарашта тайина жоаш. ООН Генеральни Ассамблеи тӀеххьарча сесса ССР Союзо оттаь предложенеш.

Советски наха чӀоагӀагӀа мога а ю, хьал а лоац парте чурен арахьарен политика.

КПСС чӀоагӀа тешаш я, ЙӀаьххача ханаре йола лаьттанта мелиораци елга дегӀахкувлара программа коммунисташей берригача къахьегамхошеи, из кхоачашъяро экономика аграрни сектор тешшаме дегӀайоалларан цу кӀийлен тӀа халкъа вахакъостал дердала лоархӀаме къостадердаш лоархӀаме боахама а политически а декхар сани тӀаэдаргхиларах. Из программа кхоачашъяро йиш хулийтаргья дикка дегӀаена юртбоахама производство хьалргахьа нерда бокхка гӀа баккха, ерригга советски экономика кхы а лакхагӀча лаггӀа тӀа ихка. КПСС ЦК Пленума решенеш — сага вахара хьал тоадара, сага духьа де мел дезар дара марта кийча хилара дола кхы цхьаькха а доккха тешал.

(1984 ш. 25 октябре арадаьнна «Правда»).

КПСС ЦК Политбюро

КПСС ЦК Политбюрос аргӀанарча заседане йийцар укх шера ийс бетта СССР промышленносто бахьча балха итогаш. Заседане белгалдаьккхад, продукци кхьахала йиххара план ерригача министерстваши союзни республикаши кхоачашъьь хилар. Шера заданегӀа 3,8 процент дукхагӀа арахеца лаьрхӀа хиниа продукци 4,1 процент дукхагӀа арахийцай керттерча даькъе къахьегама овсарле лакхъяра чотах. Цунна цхьана партийни комитетий министерствайи ведомствайи, союзни республикай Министрий Советий уйла тӀаерзаьяй дукхача предприятешеи объединенешеи дӀадахача беттанца, цу даькъе сентябре а, шоай тароаш эсалагӀа болх баь хилара. дӀахайтаб уж тӀехьайисар 1984 шера план чакхъяьккхаран тӀанйца социалистически декхараш кхоачашдараи дӀадаккхаза даргдоацилга. 1984 шера январе - сентябре промышленносто бахьча балха итогех бола хоам кепайоазон тӀа арабоаккхаргба.

Политбюрос йийца а йийца, хьаллаьчар машиностроенена автоматизаци яра декхараш кхоачашдара хилалза ... числовой программ ... управление хӀанзара системаш арахеца чӀогӀа автоматизировании йоккхасерийни производствашт вай мехка сихха хьалъелга Ӏалашдара тӀаерзаь СССР Министрий Совета предложенеш.

Къоабалдьаьд новкъоста А. А. Громыкос Иракски Республика премьер-министра заместители кхьча мехкашцарча гӀуланхий министра воача Т. Азизаца лаьча переговорех хьахинараш. Цунца дувзаденна белгалбаьккхар советско - иракски отношенеш дӀахо дегӀаахара дика лоархӀам, цу даькъе экономически гӀуланхашка а, белгалдаьккхар Гаргарча Малхбоалера долш масса агӀув чулоацаш къоастадарен Иракаи Иранаи юкъера тӀом, цу мехкий халкъий вахара хьешташта мехеттара хиларах гарра сацийтарен дешаех йола Советски Союза принципиальни позици хувцалургӀоацаш хилар.

Политбюро хьежар СЕПГ ЦК Политбюро членаца, ЦК секретараца Е. Хагерица КПСС-ан СЕПГ-ен юкъе вӀашараш цхьана леладу гӀуланхаш дӀахо кӀоаргдара хетаяь хиннача шийн беседах лаьца новкъоста М. С. Горбачева лаьча информацега.

Къоабалбаьб Белград фашистех гӀаьрахоех мукъахьякха 40 шу дизарца юкъестача мероприятешка дакъа лоацаш хиниа КПСС Московски горкома делегаци Югославе хилара итогех лаьца новкъоста В. В. Гришина бахь хоам.

ЛадийтӀар Москве хиннача советско - японски «Гергача истола» конференцех японски общественноста кулгалдеча делегацеца вӀашагӀкхетарах лаьца новкъоста Г. А. Алиева лаьча информацега.

КПСС ЦК Политбюро заседане кхтта решенеш тӀаийцай Советски Союза чурчен арахьарчен политики цхьадолча кхьча дешнех лаьца а.

НОВКЪОСТАШТА В. С. ГЛАЗКОВНА, У. М. ХАМИДОВНА, С. С. ЦОРОЕВНА НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

Указ

Республика автомобильни транспорта предприятешка дукхача шерашка хьанала болх барах Нохч - ГӀалгӀай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен Грамота лойла:

Глазков Владимир Стефановича — № 1 йолча Грозненски пассажирски автотранспортни предприяте автобуса водителa;

Хамидов Усам Мовлдовича — автомобильни транспорта Нохч-ГӀалгӀай территориальни объединене авторемонтни мастерской автослесара;

Цороев Султан Салмановича — Сунженски автотранспортни предприяте автомобиля водителa.

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

г. Грозный, 1984 шу, 24 октябрь.

ХРОНИКА

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо мукъаьалийтаь новкъост Лопатин Геннадий Власович Нохч-ГӀалгӀай АССР торговле министра декхарех из кхьча балха тӀа вахарца дувзаденна.

БАЛХА ВИЗИТАЦА

КПСС ЦК-ан Советски правительствен вехарах 25 октябре балха визитаца Москве венаб МНРП ЦК Генеральни секретарь, МНР Министрий Совета Председатель Ж. Батмунх.

Аэродроме цунна накъа бара бар: КПСС ЦК Политбюро член, СССР Министрий Совета Председатель Н. А. Тихонов, КПСС ЦК Политбюро член, КПСС ЦК секретарь Г. В. Романов, кхьбола официальни нах.

(ТАСС).

ЙОККХА КОТАЛО

Назрановски района «40 лет Октября» яха совхоз дукхача довкъоех латташ а боарамагӀа болх беш а хьабоагӀаш боахам ба. Цун къахьегамхошта масал гойташ я Кодзоев Госпой Бахьаудин керте латта хьажкӀаш лелае звено. Тхьь пхьь шерал соагӀа ха я цо совхозе болх бу, хӀаьта шера планови заданеш гӀеккхоачашъеш хье а воагӀа.

Порвеннача механизаторо къахьегам даьтен доккхий соагӀаташ — Къахьегама ЦӀеча Байракха, Октябрьски Революце, «Знак Почета» яхе ордеш, кхьдола соагӀаташ даларца белгалбаьнхьаб.

Укх шера цӀакхе ца хиначе тайпара хьажкӀаш хьувгъаьяй Кодзоева кулгалдеча звенос — 200 гектарах хӀаране тӀара хьаккхай 104,3 центнер фуальнаьхьча хьажкӀаш.

Парте областной комитета бюрос звено коллективага яхьийтай моаршала телеграмма, цу тӀа цо дег тӀара даькъала буэп башха-дика котало яькъха механизатораш. Из толам баьккхаб балхах дог лазаш къахьегарах, коллективни подряд юкъейоалярах, индустриальни технологегӀа из культура кхеяра толашагӀйола приемаш а методаш а творчески юкъейоалярах, йоах телеграмма тӀа. Цо къаьтга тешал дӯ Назрановски района хьалашка хӀара шера хьажкӀаш чӀоаггӀа хьувкъе йиш хилара.

Къаьстта дика хӀама да, йоах телеграмма тӀа, ше толамаш даьха ца Ӏеш, хьажкӀаш яхеча керда, прогрессивни мел дола хӀама боахамий хӀара денкарча практикана юкъехкахьа звенос хьинаре новкъостал деш хилар. Звенон ларда тӀа вӀашагӀъелла а болх беш а я хьалхалаттача опыта районни школа.

Хьинаре къахьегар, социалистически декхараш кхоачашдеча доккхий толамаш дахар — дош а гӀулакх а цаӀ хилар Ӏалашдара тӀехьа, Кхачан программа, парте XXVI съезда, цун тӀехьагӀа хиннача КПСС ЦК Пленумий решенеш, парте ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела нов. К. У. Черненкой установкаш кхоачашъяра тӀехьа къовсам лоаттабара дола башха-дика масал.

Дукха езача Даьхенна долча гӀулакха къахьегаме керда лакхаленаш яхара коллективо ший низаш кходерг ца хиларах тешаш хилар дӀакхайкаду телеграмма тӀа.

СУРТА ТӀА: Кодзоев Бахьаудин.

Р. АУШЕВА сурт.

РЕСПУБЛИКА ИНДУСТРЕ РАПОРТ ЛУ

Ханал хьалха кхоачашъяьй итт бетта план

КПСС XXVI съездо цул тӀехьагӀа хиннача КПСС ЦК Пленумий решенеш вахаре чакх а йоаха, Октябра цӀейна хьалхара социалистически къовсам шерра йоаржаьча Нохч-ГӀалгӀайчен индустре болхлоша, ханал хьалха, 25 октябре, кхоачашъяьй 1984 шера итт бетта продукци маьхала яккхарен дукхагӀйола хадалеш арахецарен чакхъяьлкхен план.

Республикера дукхха производственни коллективаш нахбрь бетта календарна къаьтега йоаенный.

Ер бутт боалеьа мехкага дӀахоачаргъа гӀаших лаьрхӀачул дукхагӀа 35 миллион соагӀа сома маьха продукци.

Уж къоккамаш доахача дизза даькъе лаьцад мехкдаьттехоша, мехкдаьттехимикаша, машиностроительша, гӀишлон индустра, хьун, хьу чакхйоахача, йӀача, кхачан кхы цхьадолча промышленноста доакъой болхлоша.

Мехкдаьттен газ яккхара, цхьайола мехкдаьттен мехкдаьттехимен продукташ, машинаши оборудованеи, халкъа эшаш дола кхы дукха товараш арахецара итт бетта план тӀеккхоачашъяьй. Индустре дукхача доакъошка сихха дегӀаьха йолаенний арахеца промышленни продукци, тоаденнад керттера технико-экономически гойтамаш, лакхъенний юкъарча производства эффективность.

Арахеца халкъа эшаш дола товараш дукхагӀа хилийтара, уж дикагӀа хилийтара йола партен правительствен программа толаме кхоачашъеш.

Совхоз укх хана арахийцачул 4 процент дукхагӀа да укх шера цу юкъа арахийца халкъа эшаш дола товараш.

Ядро баьннераша юкъе хьалха латт Ленина орден нийсача «Грознефть», «Промавтоматика», НПО объединеней, «Оргтехника» производственни объединене, «Грозэнерго» районни энергетически управлене, «Аргунводпром» производственни объединене, «Старогрознефть» НГДУ, СССР — 50 шу дизара цӀерагӀа йола Грозненски химически завод, Гудермесски медицински инструментий завод, «Автоспецоборудованне» яха опытно-экспериментальни завод, кхы дукха яраш а.

Керда техника, дикагӀйола технологи производстве юкъехкуаларах, къахьегама продукци арахецарен дикагӀа вӀаштӀехьдаккхарах тӀаькхоачашъьяй къахьегама овсарле оттальча планал соагӀа цхьа процент лакхъяра, итта планех лаьрхӀачул соагӀа арахецача продукцега дӀабодаш боле мах ах процент везбара тӀанйца хинне социалистически декхараш.

Договор-энергетически, зӀийдика, материальни ресурсаш кхоаш дӀалхийтаре, арахецача продукцега дӀабода мах лоьбаре, юкъарча производстве эффективность лакхъяра тӀаерзаь мероприятеш чакхйоахаш я заводашка, фабрикашка, промыслашка.

КПСС ЦК октябрьски (1984 ш.) Пленума решенеш кхочашйеш

Хий дехкача лаьттай низ

ТХА боахаме дукхьал бьцадаараш кхедердолаш специализаци яьй ба. Бакъда, укх тӀеххьарча пхи шера хьайбай боахам а дегӀаккхуьла доладеннад тха тхоай инициативагӀа.

ХӀара шера 700 совгӀача гектара тӀа дӀадуа оаха бьцадаараш. Оаха кхею помидораш, нарсаш, кабуц, нибичкеш, хохаш, шекара свеклаш, соахка деш сармарсаьх а. ХӀаьта тӀехьтӀехьагӀа дукхагӀа кхею оаха чӀоаттӀа хоатташ йола хӀамаш. дӀаюача дерригача лаьттаех кхоалагӀа дакъа дӀайоаш йола мешa говоцен.

Тха боахама кертера бедгало — дерига бахкаш тхоай низаца, арахьара нах тӀа ца оаш, оаха деш хилар. ТӀаккха из я лаьтта леладара культура лакха хилара, тха бешаший хьуькъам дика хургхилара йолча гарантӀех цаӀ. Масела, итталгӀа пятилетке а тӀехьа хӀара гектара тӀара бьцадаарий юкъера хьукъам 192 центнер хилар. ХӀаьта дӀаихача пятилетке 400 гектар хий ца дехкаш, дукха бешамаш планировани яьза яр. Цхьадола лаьтташ тӀерча кӀотаргех (кхьоахкаш), йоархӀех (къаьстта а умаехи) цӀендеш дар.

Оаха кхетадора, бьцадаараш дукхагӀа лахар дукъа лоаттабу къовсам дерригача лаьтташка хий даккилга вӀаштӀехьдаккхарах тийша болга. ХӀана аьлча, кхыметтел цхьан шийрания а хий доалаш дисача (хӀаьта на тха болне каст-каста хулаш а да), тха коллективо чӀоаггӀа хьийга къа доаре — эзараш центнераш продукци юсар тха хьа ца йоаккхаш. Цулухьа оаха чӀоаггӀа къахьегари мелиоратораша доккха новкъостал дар бахьан долаш тахан тха дерриги оахаш дола лаьтташ тешшаме хий дехкаш за — болх бе йолаллийтай нийшка гӀолла хий дела сеть. Тха хӀанз хий харшашка гӀолла дехка а установкашца догӀаш хьисапе детта а йиш я. Юххера а цунах хьахинар — цхьайтталагӀча пятилетка кхаь шера хий дехкача гектаро совхозе юкъера лаьрхӀача луш бола бьцадаарий хьункъам 256 центнерга кхаьчаб.

Цу тӀа соцаш хий ца? Дакие а дац. Ма дарра аьлча, лакхе хьункъам кхебар дукъа бокъонца лоттабу къовсам хӀанз дӀабоӀабенна мара бац. Цнъа-дале, хӀанз арчун тайпарча техникаца Ӏалашду тхо паччахьалкхено. ШоалагӀа-дале, минеральни удобренеш дукхагӀа тел, хӀаьта цу хӀамаша хий дехнилга а царна дӀетӀатехача. йиш хулийт хӀара гектаро хьалур алсамдаккха, кхоалагӀа-дале. дӀайийне хӀамаш зуламдоетехи лазарехи тешшаме лораеш йола средстваш я тха, гербицидаш йоархӀаьита (хӀаьта цар гн. халахета а. лоалахарча боахамашкара хьа тха кхашка ух) дукъала къовсам лоаттабе йиш я. Юххера а, диалагӀа-дале, боарим боаш дика опыт Ӏоалай тха еррига — цхьайтте а бригадерча хий дехкараша, механизатораша, бьцадаараш кхедераша.

УКХ тӀеххьарча шин шера юкъебоалагӀаьб къахьегама овсарле лакхьергйола цхьаьнкха боакха нхьа кхоачам. Аз дувцар бригадашна коллективни подряди хозрасчети юкъейоалайб да. Цу леархӀамеча гӀулакха хӀанз деррига а дехл ийсдьми даьнадеце а. Цунах боала пайда хӀанзле а гуш ба: белгала чӀоагӀьенна къахьегама, производствения, технологически, плановы дисциплина. ХӀанз массанена а теттара дика бӀаргагу хӀара зленой, хӀара сага болх. «ЦаӀ — массанена а тӀехьа, массава а — цхьанена тӀехьа» яха принцип тӀа-тӀа чӀоагӀагӀа тха бьте хьачуйоагӀаш латт. ХӀана моллагӀа мероприяти чакхьйакха езаш хилча, нах леха безаш хилац бригадира, кхыча бесса ва гӀулакх — нахa шоаш дех болх. Массава а цхьаьние шоллагӀчоа новкъостал де гӀерташ ва еррига агротехнически мероприятеш шоай ханнахьe дикен чакхьйар дукъа. Бакъдар галча цхьабарашца Ӏодика юкца а йийзар. На бола чаккбаьккхар бригадай коллективаца, пар советашa шоаш. Бакъда, бригадашнара дӀабакхарех дуккхеберaш, шоай гӀалат кхета а даь, юха балха а баьхка, хӀанз шоай новкъостий а санна, овсарех тешамен болх беш ба. Фу дергда — коллектива низ белгала бокхье ба сага кхетам балара гӀулакха.

Соахка мел даь бахкаш бехьан долаш тха бьцадаараш леладераша дикка дукхагӀа кхе а даь, паччахьалкхенга дӀа а дехкад бьцадаараш. Масала, 714 гектар долча лаьтташ хӀара гектара тӀара планагӀа 165 центнер гулде лаьхӀе хинна бьцадаараш 267 центнер гулдир. ХӀаьта оаха хьийга кхь теркал да лец дисаьзар — тхона хьожайир РСФСР Министрий Советен ВЦСПС-ен хьаваре кара тела ЦӀе байрах. ТӀаккха цо кхы а чӀоагӀагӀа хьинар айдаь къовсам лоаттабе догъоттийтар тха массане а мехха Кхачан программа кхочашъеча юкъе а доккхагӀа дакъе лацар дукъа.

Кердача низаца лерхаь социалистически яхь пхе шера задани хакан хьалха 4 шера кхочашьяр дукъа. ХӀаьта яхь чӀоагӀагӀа айьбаш хьалха латта бригадаш я. Масала, соахка Дикаев СаӀида бригадо хӀара гектара тӀара 335 центнер бьцадаараш гуллир, паччахьалкхенга 1677 тонн тӀеххина продукци ехкар. ХӀара гектара тӀара 9 центнер мара кӀезигагӀа йоашш гулйир Эзаев Салауде бригадерча бьцадаараш леладераша. КхоалагӀа моттиг аькхар Дадаев Мохьмад керте латтача бригадо. ХӀара гектара тӀара 298 центнер а аьккха, цо паччахьалкхенга дехкар 1830 тонн бьцадаараш.

Пятилетка дьахагӀча шера дикка оЙеннай яхь. Тхоай деррига лаьтташ хий дехкаргдолаш хийцдар, тха бьцадаараш леладераш минеральни удобренеш тесса Ӏомабалар (хӀара гектара тӀа 30 центнер), къахьегама овсарле лакхьар бахьан долаш оаха тхоаште хьалхацкха денхие оттадаьд — укх шера паччахьалкхенга 12 эзар тонн, вешта аьлча, соахкарчул 1300 тонн дукхагӀех хьалхагӀа дӀаихача шеранцкарчул шоазе гаргга дукхагӀеа бьцадаараш доахка. Вешта, мь дарра аьлча, укх гаргтарча хана оаха лерхӀар-м 14—13 эзар тонн продукци йоаккхалга да.

Цу дакъе дьараш дукха хӀамаш да. Хьожаргда ьай, масала, хозрасчет а юкъейоалаьича Дадаев Мохьмада подряди бригадe хьалхагӀе а яьча итогашка. Коллектив члений дукхалга дилача кӀезиг-дукха дӀамигъеннай. Бригадера дӀагӀоэга «лийхар» дисциплина йоацаш барашкера. ГермикашегӀар лелалгера (шанен цуи вой йоӀ). Болх кӀезигагӀа а беш, бригадера дукхагӀа шоашта чудахьа гӀерташ хиннаб уж. Бригадера дӀабахар ЭльмурзаевгӀар Махмад Аьсета, Абдулмежидова Яха, Дакиаева Зура, Гагиева Кулсум. ТӀаккха фу хилар? Бригадера нах кӀезигбеннаболлание а, дикка дукхагӀа даьхар бьцадараш. ТӀехьа кхача кульураш хӀанз чуэца мара йолаеннаеце а, шин шера программа хӀанала а тӀехкхочашьйй цо.

— Тхо дот тийша да, укх шера оахош планагӀа лаьрхӀачул шоазее ахазаен дукхагӀа бьцадаараш кхедергдолгах. Цу тайпара, хьатӀа доагӀача шере а кхочаашьерра оаха 12-ча пятилетка план. 11-ча пятилетка план кхаь шера кхочашъяй, — йоах Дадаев Мохьмада.

ХӀаьта цун дешех деша мегаргва. ПланагӀа 40 гектар долча лаьттан тӀара укх шера 4240 центнер бьцадаараш доххе лаьаш яр из, хӀаьта цо хӀанзале а дехкад 6600 центнер. ХӀана мара-м чуэца мича йолаеннай тӀехьа кхача, хӀара гектаро тӀара кӀезигагӀа аьлча а шин эзар совгӀа центнер йоалаш йола кабуц.

10 гектара тӀа кхейора бригадо томаташ. ПланагӀа хӀара гектара тӀара 220 центнер гулъе езаш йола уж 550 центнер совгӀа гулъяй. Ниттал уж хьуьнгара гӀо даьл бьцадаараш кхезара прогрессивни вставахански способ юкъейоаларо. ХӀаьта цо йиш хулийт техникех пайда дикагӀа оца хий дикагӀа дехка, удобренеш шийсагӀа тесса, бьцадаарий хьа бурале ца йоае.

Къоалам бе а белла болх бе а Ӏемаб бригаде. ХӀаранена дов продукци аккхарга дӀабода мех келлаб хар. ХӀаьта из бригаде а беррагача боахаме а планах доагӀачул дукха а локагӀа ба (совхозо укх шера ах миллион совгӀача сома пайда бе лер! — соахкарчул бӀаь эзар сома совгӀа).

КЪАХЬЕГАМА овсарле лакхъера чӀоагӀагӀо ду, шеко йоацаш, моральни материальни поощрени яра системо. ХӀаьта алапеш беррига бьцадаараш леладерий тоьал лакха да. Укх шера кхы а дукхагӀа лакхденнад уж. Мичча бесса яий а, цхьан тайпара поощрени ю совхозе беррига боахлошта — цхьабарашта карара кара тела цӀе вымпелаш ду, воккхарна — Сийлен грамоташ, кхоалагӀчарна — деза совгӀаташ. Массанена а — премеши кхы тӀа а тоьал дукха ахчен. ХӀаьта тха хьалха латтача бошлочоа Марзаьла Табарана укх шера «Знак Почета» яха орден еннай. Из тхона массанена а дика хеташ да.

КӀезиг дукха дувцаргда ш — тхоай хьайбай боахам дегӀабенлабарх а. Тесса латташ хиинa коробеки соахка дика тоа а яь, цу чу эламиго МТФ йиллар оаха.

Воккха зоотехник Махмудов Уми керте волча хьайбашлелаверашa дикка тӀехкхочашйир шеай эттара хьалтара плян. ХӀаьта укх шера кхы а доккхагӀа толамаш даьхаи дар. Масала, 7-гӀа октябрь — Советски Конституце Ди — хьатӀакхочаш хана хьалха кхоачашйир пачахьалкхенга шура йохкара шера план — молазоде дӀачелар 970 центнер сортовой шура. ХӀанз планал совгӀа дӀателаш латт из.

Дукх дохкара план а кхоачашъеш я. Цу тӀа а, дукха комбинате дӀачутелар дакхагӀча кондиция дола доахач я. Масала, укх деношна дӀачудена 13 бежан чӀападар юкъера доалл 400 совгӀа килограмм йолаш дар. ХӀаьта дерстале чуоттадаь кхы а латт 50 бежан.

Шера планагӀа хӀара кхоабача Ӏаттагара 2500 килограмм шаьта лаьхӀа хиина шура 9 бетта 2419 килограмм яьккхай.

— Укх шера хӀара Ӏаттагара йоалкха шура 2900 килограммега дӀахоачаергья оаха, — доаш ду Махмудов Уме. — ХӀаьта тха хьалха латта доярка Аккорова Тумиша яхо эзар килограмм юкха лаьрхӀа я (цо хӀанале а яьккхай 2663 килограмм шийна тӀачӀсагӀаьча доахах хӀара Ӏаттагара).

ЦУЛ совгӀа арга аз хӀанз тхо хьаль йоаккхаш доахх дерригча халача балкашта яь механизаци а хургйолаш йола керда стандартни коровник. Красностепной фух дола 50 племенной шинар а ийцад оаха.

ХӀаьта опытни механизатор Эзильханов Ахьмад керте латтача тха доакъараш кийчдерина, хий дехкача дӀагӀемех пайда а ийцаш, йоакха доакъарий база хьаьй. Карташка латт 200 центнер планал совгӀа Ӏалаьнь йол. 4 эзар центнер силос, 3800 центнер ча. Цул совгӀа, концентраташ а, срекдаш а, бьцадаарех хьакъйиста оттозаш а я. ХӀаьта из деррига а — дулхи шурен дукхагӀа доахаргхиларах бола чӀоагӀа тешам. Дагадоххарех аьлча, цу продукце кӀезига пайла лаьц боахама.

КПСС ЦК октябрьски (1984 ш.) Пленума решенеш, цига КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Константин Устинович Черненко даьча къамало тха творчески хьинар нерза айдьад. Оаха тхоай де йиш йолаш мел дола хӀама лергда хий дехкача лаьттаьа хьалур кхы а дукхагӀа алсамдаккхара. Кхачан программа кхочашъеча доаца дакъа кхы а доккхагӀа хилийтар дукъа.

Бьцадаараш дӀахо а чуэцаш да тхо. ХӀаьта оаха хӀанале а чӀоаггӀа лард йолл хьатӀалсагӀача шера хьукъам кхы а дукхагӀа лаххбара. Эшь оахаш ба лаьтта леладераш, шортта минеральни удобренеш тесс кхашка, лаьттанца гӀоалал Ӏоалр дукъа сихаль хий дехк.

А. МУТУЛАЕВ,
«Урожайный» совхозе керттера агроном.

29 октябре — комсомол хьаяь Ди

Къахьегама а политически а хьинар чӀоагӀагӀа айденна болаш макъабоагӀа советски кагирхой массови общественно-политически организаци В. И. Ленина цӀи енна 60 шу дизача шера комсомол хьча лерка. 1918 шера 29 октябре бахкалойи вахархой кагирхой союзий I Ерригроссийски съезде хьаьча комсомолах Советски Союза Коммунистически парте хьинаре гӀончеи резерви хиннай. Комсомольски организацеша коммунистически кхетам лу къонача тӀехьена; хьаю советски кагирхой марксистско-ленински мировоззрении классови санхетами, дегӀаена социалистически общество хьалхара чуэва. Комсомольцаши добровольцаш болх беш ба Саяно-Шушенски ГЭС, КАТЭКа объекташка, карадерзаду Нечерноземья Къулбаседени Гаьнарча Малхбоалени Ӏалама рузкъаш. Доккха дакъа доац кагийча нахен мехкарачеи Кхачан, Энергетически, хаькъа боахама кхьйола комплексни программаш кхочашъеча. Кагийча нахен мехкарашеи дакъа доац халкъа боахама эффективность лакхъечен интенсификации ечек, хоадам боллаш доле гӀо ду Даьхен экономически оборони низ дӀахо чӀоагӀеча.

Назрановски трикотажни фабрика комсомольцаша, кагирхоша чӀоагӀа хьинар айдаь къахьег укх деношка, шоай хӀара толам комсомол хьаьча ден цӀейна хетабу цар. Ишта дика къахьегарех ба укх сурт тӀара Аушева Аза, Парова Дибахан, Медова ХӀажар, Шакриева Аьсет.

Н. ПЛИЕВА сурт.

КЪОНАЧА ГӀИШЛОНХОЙ БРИГАДЕ

Нохч-ГӀалгӀай гӀишлои управленеш чуйоагӀача СМУ-7 Багаев Израила кулгалдеш йола бетонщикий бригада хӀанз болх беш я Ленина цӀерагӀча Грозненски махкаьтта чаккхдоахача заводе Г-18 яха установка хьалъеча. Бригадин хьисапе къахьетам вӀашттӀехьбаьккха болх беш я из.

ДӀабахача цӀис бетта масса долча хьокхамий план дикка тӀехкхочашйир бригадо. Къахьегама овсарле цу юкъа лаккхар планагӀа йолчул 8 процент, кхояй 6 эзар сома ихьха материалаш, электроэнерги. ДӀадахача шера лоланьча Ерригсоюзни социалистически яхье котьялхар «СССР минпромстрой дикагӀйола бригада», аьнна цӀи тиллар Багаева кулгалдеча бригадах.

Бригада даим хьежаю эггара бехктохкамегӀа йола объекташ хьалъеча, хӀана аьлча, кулгалхошта дика хов управлене коллективе цӀи цо лакха лоаттаергйолга, хьалхашка оттадаь дехкар сийленца кхочашдергдолга. Цунна тешал деш да хӀанз хьалъеш йолча объекте а цо дакъалоаташ хилар.

Уж тайпа бехктохкаме объекташ кӀезига хьалъе йийзац Багаева бригада. Дукхе ца йоацаш бетони бахкаш дал хьалар бригада Н. Анисимова цӀерагӀча заводе ЛЧ-35 яха установка хьалъеча а.

Вурийтта сагах латташ я из коллектив. «ЦаӀ массанена тӀехьа, массава а цхьаннена тӀехьа!» яхача коммунистически принципах къахьегаш я из. ХӀаьта бригада болх вӀашттӀехьбакха керда толамаш даьхаре коллектив оарцагӀаьиха хоаш ва бригадир.

Багаев лаьца дувцаш бригада члена групкомсорга Бексултанов Ӏумара аьлар: «Аз бригаде болх бу бархӀлагӀа шу да, цу хана чукха цӀаяхха а коллективерча гата тӀачайха вайнавац сона из. Нагахьа бола лерттӀа дӀа из бодаш хилча шортта уллув хьа а атте ше новкъостал ду. Балха тӀа прогул яь, е кхы тайпара дисциплина толхаь моттиг хилча саббаре ше салар меттахьа салаш бохк боцах цо тӀалатвьинячох. Цхьабараштa аттагӀа хургдар доаттӀаш дола таӀазар тахка, Багаева бехи бовкхачул. Иштта нахa дегашка кхача хоиш ва тха бригадир».

Дуккхал балха декхараш дикагӀа кхочашдарах кхочам хилац социалистически яхье хьалхара моттиг лакхара. Укхаза теркаме эц еррига овсарӀоаш — юкъарча балха, рационализаторий боламе хьинаре дигьалацар, балха тӀа творчески тоеалли хьинари гойташ хилар, къахьегамех производствени дисциплина дика хилар, дукха нхьдараш.

Багаева бригадо къахьегача участка прораба Н. Джунаева дуӀц: «ДӀадехача мерашка укх тӀеххьарча хана саьна дика дашар цу бригада хьоькхамаш. ХӀаьта хӀинз лерттӀа социалистически яхь вӀаштӀехьпшихарах, балха хана биза пайда эшар бахьан долаш вӀаштӀехьдаьннад иштта дикача толамашка кхача. Балха ди йистедаьнадар аьнна шоай норма дикка тӀехкхоачаш ца йича гӀагӀоргвац бригадера цхьаьнкха саг. Цу дакъе дерга дехар де дезац, е саго хьалха дакха дезац, иштта оаьаз я коллектива. ХӀаьта цо кхоачащдь балхаш дикал лакха йолаш хул».

«ХӀара балха дийнахьа дисциплина тӀехдиени хьадер дукхагӀа хилайта!» яхача девизагӀа шоай управленера Магомадов Лаьчас кулгалдеча комплексни бригадаца яхье а яьнна къахьегаш я укх деношка Багаева Израила кулгалду комсомольско-нагирхой бригада. Ала деза, цу [illegible] пайда боалаш хилара. ВӀашш эшачунга хьажа, пайда ца эцаш йиса таронаш лахара тӀехьа а доакха гӀо ду яхьо. Дукхьал къамаьла е формана лелаеш яц из цу шин бригаде. ХӀара бутт массаза боал итогаш ю малагӀа коллектив котъяьнная, малагӀа тӀехьайсай. Укх тӀеххьарча бӀь бетта Багаева бригада хьалхе йоахаш хьеннай.

Массехк къамех бола нах ба Багаева бригаде къахьегаш. Царех ба эрсе Шамин Николай, гурже Георгадзе Вахтанг, нохчий Бексултанов Ӏумар, Саитов Хьамзар, иштта кхыбараш.

Дика оттадаьд бригаде сменни профессеш карадерзаелга а. Шишша-кхоккха профессеш йолаш ва хӀаравар.

Цу бригада толамех лаьца дувцаш хилча кьоахаде деза хӀана уж цхьайтталагӀча пятилетка тӀеххьарча шера чотагӀа къахьегаш хилар.

Сийлахь-боккхача Даймехка тӀем тӀа Советски халкъо Котало яьнна 40 шу дузача денга пятилетк декхараш кхочащде дош деннад бригада членаша.

Х. САИДОВ.

Эггара хьалхарчарех цаӀ

Сийлахь-боккха Октябрь хиича шу дизале хьалха шоай ерригроссийски объединени хьаяра Москве гулбелар болладойи ахархойи кагирхой бӀаьи тиъаьа организаци бакьха делегаташ.

1918 шера 29 октябре денз 4 ноябре кхаччалца йолча хана болх беш кагирхой союзий съезд хиина кхилхарех бола хоам часта яхачанзар Грозне а Терски областе а. Дукхьал 1920 шера мара хьахилайвар Нохчийн ГӀалгӀайн махкашка комсомольски организацеш.

Юрта юкъе ипсегӀа тӀа багӀа шоамаш кӀай а ейна бола лоаман нах. Сий а деш ладувгӀаш ба уи моллага. ЦӀаьхка къамаьл саца ва саньйте, юрта йистагахьа хьехавалу из. Дом а гӀертабеш говр хелха воагӀа нойнъа гӀолла баьри. ЧӀоагӀа цӀимхара а вийрe йоах молла:

— Вай юрта кхы а йоха доагӀа-кх из йоӀ я яха шайтӀа, цӀаьхка а шийн комсомольцаш гулбергба-кх цо! Цунга хӀама ала саг вац! ХӀанз а из я-кх — Мазлахха йоӀ, — эгӀаве туг кхос цо дӀа а вийрe.

Иштa дар Нохч-ГӀалгӀайче комсомол хьахулаш лаьттача хана. Итташ бола лоаман ахтийстаи ухар юрташка, станицашка комсомольски ячейкаш вӀашагӀяехка, избачитальнешка нах вӀашагӀ а бетташ къамаьлаш дора, кагирхой комсомольски организаци чуэвар, балача махка юкъера йоазув ца хар дӀадоаккхар, кулакашка, моллашца, пар хьалхароца къовсам лоаттабора.

Цу активисташта юкъе яр Ушаева ПаьтӀамат а. Нана кхелхачул тӀехьагӀа даьца Ушаев Мазлакхаца йисар йиӀиг, цо кхейир. Цо даьна лаьцадар граждански тӀемашта юкъе, воени комиссар хиннавар, ЧК организашка болх баьбар. Шийн дас лаьтача новкъа йоладар ПаьтӀамат а. Комсомольски организаце заданех юрташка ухар из, цига кагирхой собранеш йора, тӀехьадисача гӀулакхашта дукхала къовсам лоаттабара уж тӀаьехар, аьат кийчдеча дакъа лоацар. ХӀаьта цул эггара хьалхара хьехамча да вар. 1937 шера республика къахьегамхоша СССР Лакхехьарча Совета депутаталла хержар из, хӀаьта ше хьалхарча сессе Москве водаш шийна йоӀ а йигар. ХӀанз а тӀехьа дицац Мозлакха ПаьтӀамата ше Москве яхар.

Цига байра цунна партен правительствон кулгалхой — новкъостий Сталин, Калинин, Ворошилов, Буденный, Жданов, Молотов. Даьца ЦӀеча майда тӀа хилар из, Ленина мавзолей яхар. Гертара хоза а хеташ дуц цо Михаил Иванович Калинина шийн даьна орден дӀаяларах. Рабфаке дийшар ПаьтӀамата. Цул тӀехьагӀа балха яхар. Лаккхехьарча Совета хьалхара сесси хиина шу доаллаце велар ПаьтӀамата да.

Амма комсомолия вахар хувцадаланвар. Из яр профтехучилища воспитатель, парте мугӀарашта юкъейахар. Цхьа ха яьккхар цо Челюскинцей цӀерагӀча кинотеатра администратор йолаш, хӀаьта хӀанз массехк шу да из «Космос» кинотеатра керте латта.

Цуи инициативагӀа городе бахача цӀи хезача нахаца, тӀема а къахьегама а ветеранашца вӀашагӀбеттадлу укхаза кинозрителаш.

Из я республика комсомола ветеранай Совета член. Культура балхахой профсоюза ЦК Сийлен грамота еннай «Космос» кинотеатра, хӀаьта цунна шийна — Герзапшарча Ниханшта шефство леладарах Сийлен знак.

С. ВОРОНИН.

СУРТА ТӀА: ПаьтӀамат Ушаева (аьрдехьара хьа йоллагӀаьр) эггара хьалха рабфаке дешабихараштa юкъе. (1938 шу).

Г. КУРИЛЕНКО сурт.

А. Казаков

САТОССАШ

ДУВЦАР

Грозне Советски Ӏедала шоастагӀашка пайдела лаьттача къовсамe доакъалхочух, 14 шу даьнача, деникински надачий карах венача Ланрев Мишай сий дола цӀи лагеха.

I.

Вийлача кирпичнех дахча дӀамигача цӀалга чура ара а ялле. Шолжа йистерча ноар хӀаш тӀаьлнича лакхача берда йисте яхе дӀаоттӀ Просковьи — Мишай нана. ГӀар-тата лелда дувчаш доахнача берий Ӏубага хьежаш латт из, тӀаккха, царна юкъера шийн кӀаьнк кора ца а вий, берда йисте гӀолла Ӏойолаву. ТӀабаьккха букъ а болаш, дезденна Ӏоукха кулгаш меттаъха ца хьоадеш йо да Просковья. ГӀоарал дийна я из дӀатӀахьежача. Деникински бӀу городе чубенначул тӀехьагӀа, юача сискала дезалхошта новкъостал дар дукъа, юха а денна болх беш бӀаьхийча наха чуотта яха йийзар цун. ЦӀагӀа дезарий дуаь а тӀалатташ хиларах чӀоагӀа гӀоарал дай хулар из.

Садовш латт. Къулбехьара бӀайха малх, шийн дӀанараш Карпински гув тӀа а мохказ, шорттига шеллуц латт цига, аьннапхьаро Ӏойхесса цӀийдаь аьнк санна. Нови промыслашкара, шеллагӀе — шу довнаш йовгаш латтача мехкдаьтта фонтенашнара малхбузенгахьа дӀабийшал кӀурах хиина ӀаьрӀай моржаш. ЦӀар еррига а хӀинa яьккхац аьнца къайлаьккхай тӀера сигле, цул тӀехьагӀа дукха ха ялале кхохкаенна дӀамига тов а хиле дӀаотт маьлха йоккха шар. Ӏоа, гувцк кӀалхара, шаькъа бос бола кӀаьд санна хьагучаьшаш я шийтайпара цӀалгашча кхьтача бенташашка хьулаенна йоалла ГӀрозный. Цига хьалла а Ӏоа я кораш гучалеех сейрийна летаеча лампай гӀийло серзалаш. Дукха ха ялалехьа ерригача городе лотталу уж. Хеталу, из ше а хӀанз-хӀанз хьаллота а енна, самукъадоаккха кхуврч а хиина дӀаоттергъя аьнна.

Цхьавнахьа геттера юххе, вӀалла лага а доацаш лергаш къорде саьна тош йовл. Дерриге дегӀ оагаду Просковьяй.

— ХӀай, Ӏиса - пайхамар, хье оарцагӀвалалахь, — сихха жӀарг дуал цо нийкха тӀа. — Мадх хӀанз а кхоачаш чу а бизабаш. хӀаьта ераш, хӀанзле а тоаш кхувса болабенна6... Мишка!!! — кхайи из шийн ния йа кӀаьтача цӀоагӀа а детташ.

Дехьа оагӀорахьарча берда тӀа, царре, лаккхача дакаш кӀара кхерасеннача кхьайчий Ӏуа гӀоттт. ЧӀоагӀа Ӏехa а Ӏехаш гаьний бовхьаш тӀа гӀолла гобоххаш дах. Лерг дигла ладугӀаш я Просковья шийна хьахозача гӀарашка. Хи тӀара хьаут лувчаш доахнача берий зовне оазаш, сигала Ӏехаш къайгаш я, дийнахьа а бус а дувш — волаш деникински эпсараш багӀача варкерча ахван ресторане шоай лекха инструменташ йийсеш ба музыканташ. ТӀаккха цига ра хьахоз цхьа контрабаса соха гӀар, тӀаккха чӀондарга гӀийло гӀайгӀане оаз. Цхьабакъда, цу массе тайпарча гӀарашта юкъера шийн кӀаьнка оаз хаац Просковьяна. ТӀаккха цхьа ха яьнкача гӀолла цӀеной тхоаш тӀа гӀолла юха а дев цӀоагӀа:

— Мишка-а-а-а!!!

ХӀанз, Ӏинал ца йоалаш дукха ха яьнначул тӀехьагӀа, цхьаннахьа гаьнара хьахоа цунна гӀийло юха йистхулаш:

— А-а-а!

— Волле чу, жӀале кӀаза! — човхамца кӀаьнк чу а вийхе, сихха шоай хаантагалла йода Просковья.

II.

ЦӀагӀа хайра хӀама бӀарга ца гуш геттара баьде я. ХӀаьта а зелургйолаш я дӀачувоаллача цӀегӀара, шӀара шӀисса дехьара, эрсий йон кхача пийшка Ӏаьрна баге. Цунна тӀеххьашкахьа лена бӀоаххала хьалтеха пандараш, хӀара аьтта оагӀорахьа, саьнта, иконаш чулаттача гома кӀал хардахьабакъахьа ардаххех хьаьӀа шагӀделла да хӀама тӀаунтаду истол.

Тишача пакацний гув ба паддара тӀа хьунш — уж ба бийша бада Мишкий даьда Устини воша Фомаи. Чолакха кулгаца мож а лусташ, вийна воӀа дуац лаьдас Устина шоазткъа шу хьалхагӀа ше мукъа лаьтта лаха хиннача СибарегӀенах.

ЧӀоагӀа безам бенна дуц даьдас. Къамаьл дӀадола ме деллинге а гуш да, по дувцар шийна СибарегӀа бӀаргаланачох а доацаш, — из керта чура дӀадаьнна дукха ха я. — ше мел яьккха ха лаха дага волаш яьккхача йӀаьхийчеи вразечен краех шийттара хьадагалаьпачох долга.

Баге а айнь, ладугӀ эламигача Фомас даьдас дувцачунга. ХӀьте Просковьяна бохам бу вокхача сага дувцаро. «Керта чура хьоа геттара дӀабахаб къоаночуьх, — шя-шийна уйла ю цо, — фаьлгашца ситедеш вагӀа. Ай мичара, хӀанзчул тӀехьагӀа кхы цунах болхазо хургн [illegible].

— Тоьарга шоана хӀанз зурна леиха. ХӀама дав хьалгӀоитте, — ше юха а къувлаш, йоахар цо.

Просковья шийн доркал мел къайлаяхьа гӀерте а, даьдас Устина сакхув нус раьза йоацилгах. Къамаьл соцаду цо, цхьа ха йоакхх йист ца хулаш уллаш. ТӀаккха шорттига хьалъей а лийя, паддараш тӀа Ӏохой, бехке хиина вела а къежаш, корах араьежаш вагӀаш дукха ха йоаких.

Гув тӀа кхохкаенна лаьтта тсвагӀ, йоть а хиле, дӀайоа. Кхы а дукхагӀа баьлду цӀа. Фатагена лампа хьал а лотайийя, лахчая Ӏагаш хьа а ийце. хӀетта кхеххалаь хулар чудола лиманг истола тӀа Ӏоттаху Просковьяс.

— Довлал. Ӏохайше довлал, шоаш довше — юха а раьза йоацаш лош кхос цо.

ШоллагӀча цӀагӀара хьачуйоал Мишкий йоккхагӀйола йиша Варя. Лакхача дегӀара а йоацаш, яра мерий букъ а болаш. ЧӀоагӀа гӀийла йоӀ я из. 23 шу даьннад цун. Цхьабакъда, кхайкоро дегӀ доаллаь, цудухьа бер санна хет из дӀатӀахьежача.

Варя-йоднистка, дезале эггара маьхкгӀа йола болхло я, цул дукхагӀа ахча цӀагӀа чулахьаш цхьакха а вац. Цудухьа воккхарчул дикагӀа, тхача тайпара тӀабух цо гӀирс, сел безача маьха бене а. Къаьстта шийна дӀаденнад цуна хӀама на чуӀеш йолен боах бахьаш из йолча уха нах цо тӀанйбу цӀа.

Даьда Устин кӀарвенна хьеж кхокхаеннача Вараарай басилгашка. ТӀабаьнца букъ а болаш, цха мара дулхах хӀама тӀадоацача, беза мукъ ийца йодаш санна юкъаш лелача Просковьяй гӀовнагӀа. ТӀаккха халача вахаро айо баьхача цу надах къахеташ дог лаза доал Ӏув.

— СибарегӀа дахийта дезар цо, — боча хеташ йоах цо шя-шийца, — мукъача метте... Цига тоадала мегар цо...

Даьдас, заводе кагдаь кулгаш вӀашагӀа а хьекхаш, дог дилла корта лестабу. Мичара, чаккхдаьнад цуи вахар, хӀанзчул тӀехьагӀа кхы шийн дезала новкъостал дулургдолаш вац из. ХӀаьта воӀагӀа а дукха догдоахийла яц: из большевикашца вувзаенна лел, хӀаьта даьдас укхазарa дӀа а вала кхычакхьара дикагӀйола моттиг лаха хьама везар хьо, яхаш, мел дукха дувцарах хӀама ца а хулаш, цӀенхаштта жоп ду воккхо: «Ираз, лаха ца а гӀерташ хьале леза».

«Кхе, — велавелар даьла, — мича ду Ӏа из хьа?.. Лаьтта-м шоай даьша юха а дӀа ма даьккхадий... Уж укхаза самогон а лехиаш багӀа, хӀаьта хьо Нохчашкахьа леамашка гӀолла удаш леда мара везац», — шийн дагахьа йоах цо Гикало партизански отрядаца волча шийн воӀага.

Сов кӀоарга уйлашка вахача даьдас Устина шийнадац, берригаш а тхаоре а истола хьалхашка Ӏо а хайпа, шийга хьежаш багӀилга. Даьла воацачоа хац, нагахьа санна уж уйлаш Мишкас цун юкъагӀаьяха хинаеспаре. Из кхы а гӀайгӀане вала, кегаенна мосаш йола корта а лестабеш, мел вагӀаргвар. Шел цӀагӀа хьачуволаш, цо сов чӀоагӀа хьагӀагехача нахӀаро, дага а доацаш чӀоагӀа дала тато тоссахалийтар ш.а.

— Хьий, хьо вига хьай мел веппачо, — раьза воацаш серд из аьлий воӀа.

Истола гонахьа мел багӀараш бел.

— Хьала, дадий сихагӀа, — йоах дунга Варяс, худар шелаургда.

Даьда Устин хьажаюкъе болазаш шод а болаш, паддара тӀара Ӏо а вала. Истола юкъерча шийн моттиге Ӏохоа, массехказа жӀарг дулаш шийна луӀа а дийя. Сов сиха вена вукхьаш, са метдаьза вола Мишка, шийна гӀатулла кепниг цхьаннахьа свьн чу лостийна дӀачу а яхийте, хӀама даа боакхараштa юкъе Ӏохов. Цо эггара хьалха аьнига чу бохийт Ӏаг.

— Сабар, сабар! — цӀогӀа техе юхасоцаву из нанас, хьажаштье жӀарг а диллаленьа Ӏагига кхуваш ва воаллий ер-м.

Мишкас, йист ца хулаш шийна хьалхашка истола тӀа Ӏобуал Ӏаг, тӀаккха, вийса а вийсе, дехьагӀа дӀавера. Массала а хӀама два волалу. Сиха юь, бӀайхача кхачо шоаш боагабешиие а. БӀарг тӀа ца отташ сиха мел Ӏагаш.

Дукха ха ялалехьа лаьиг ахкналхьа гӀолла Ӏочудера. ХӀаьта Мишка хьалхагӀа а санна вагӀа йист ца хулаш, сов каст-каста дувчарах мерий тӀара хьадьайнача цӀокнатех жӀаргиг а етташ. Мишкий гӀов заьлза, гӀийла да. ДӀатӀахьежача 14 шерал тӀех ха яьннанц аргдолаш вар из. Цхьабекъда, сийрда сийша бӀаргаш цӀенхаштан бӀубешех хьеж. Цудухьа даьдаьна хов, шийн деша тӀера ца вала Мишка меца Ӏергволга. «Хьайла, цу хурлело леладер, шийн деша тӀера а воалий», — йоах цо шийн дагахьа.

— Бордаш сенна деставаьд Ӏа? — тӀаверa из вийй воӀа. — Ӏайха жӀарг диллалар аьнна куаг Ӏодожар кхера везац... Е хьо а, хьай да санна, большевикашца дӀавоаенна хургва?..

— ДӀазавенна хила а мег, цӀенхаро жоп лу Мишкас даьдаьна, — тӀаккха хьа фу гӀуланц да цунца?

— Бордаш тӀара шура йокъаеннац хьона хӀанз а, из да-кх са гӀуланх! — эгӀаз [illegible]

— Ловча ма йоакъалойла из, — гоӀладаь йоах Мишкас, мерий хьал а уизаш, — далла лакхаз хӀаьта а веттa а мича дергда.

— Метаьд, Ӏочубаа хьай

Кхоана—автомобильни транспорта болхлой Ди

«Чечингаэтотранс» цхьаьна территориальни объединени чуйоагIача «Грозненски № 5 йолча пассажирски автотранспортни предприятии коллективо толамца кхачадаьд автомобильни транспорта болхлой денна сийлен ца накъалхара ше тIайийна хинна социалистически декхараш. Цига автоколоннийн юкъе ярийнача социалистически яхье хьалхе латт Турпашев Хьасан керте латташ йола коллектив. Укхаза кхьостта дика къа а хьегаш, шоашта хьалхашна латта декхараш массаза а цIена кхоачаидеш ба цхьоалагIча класса водитель Шахбулатов Баудин, Недбайлов Василий, Зотов Павел, Дахаев Хьамид, Тананаев Мохьмад, Луценко Юрий, Минков Лазар, Серкантов Сергей, кхыбараш.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара) автоколонна начальник Хь. Турпашев шоай профессиональни цIейна накъабоагIаш дакъа толамаш довзийташ ва шийна коллективерча лакхе цIераш лакача водителашта.

Н. ПЛИЕВА сурт.

ЦIЕЙНА НАКЪАДОАГIАШ

Укх деношка вай мехкарча автотранспортникаца деззу шоай профессиональни цIей. ХIана укх сахьате мехка дерригa дIа-хьа кхухьача халкъ боахама мовхьех 80 процент паранг автомобильни транспортаца кхухьаш да. Халкъа боахама цхьанкха дакъа дац автомобильни транспорт ца кхоачаша цо гIулакх ца деши.

Сийлахь - боккхача Октябра 67 шу дузача денна сийленца накъабахара шерра социалистически яхь йоаржаьча республикан автомобильни транспорта болхлоша дика къахьегама совгIат кийчадаьд шоай дезача цIейна. Ер шу доладелча дехо цар пачхахьалкхен планал совгIа дIа-хьа бигаб 2164,9 эзар саг пассажираш, тахкешца пассажираш дIа-кхьа а бугаш, заданел совгIа яьй 207,3 эзар пассажиро-километр.

Шоаш тIайийна социалистически декхараш толаме кхоачашдаьд Ошаев Тамерлан, Межаев Муса, Салуниев Мухьмад, Умахов Мухьмад керте латтача пассажирски автотранспортни предприятейн Татриев Мухьмада нулгалдеча Грозненски автокомбинатех коллективаша.

Доккхий социалистически декхараш тIа а ийца, хьинар кхо ца деш къахьийгача 500 шофера рапорт делар шоай профессиональни цIей тIакхоачача деношка пятилеткa хьалхарча дийъ шера план кхоачашъярах. Царех ба автоколонна - 1436 водителаш Асалов Муса, Бычков Геннадий Петрович, Грозненски автокомбинатера Яровой Виктор Васильевич, Мерзоев Шамсудин Хасмагометович, Грозненски № 1 йолча пассажирски автотранспортни предприятера Решидов Салам, кхыбараш. ХIаьта сентябрь бетта дена гIадоагIача шера чотагIа къахьегаш ва 800 водитель, шийтта шофер пятилетка задани кхоачаш а ва, тIайоагIача XII пятилетка календарегI къахьегаш ва.

Керттерча производственни фондех пайда ийбелга тоадарах, дисциплина чIоагIъярах, балха ханах бизза пайда ийбарах вIашiтIехьдаьлар тIайийцача социалистически декхарех в встречни планах а къахьегама овсарле цхьа процент лакхъе эзаш хиннача, соахка укх хана хиннaчул 3,4 процент на лакхъе.

Укх шера территориальни объединене рационализатораша еннача предложенех кийчъяй инертни материалаш асфальтови массен дIа-хьа кхахьара йола контейнераш. Камски автомобильни заводе арахийнача автомобилашта лаьрхIа йола самосвальни прицепаш. Цар таро хилийтар кхьчахьа балха хьежае йиш йолаш 20 автомобиль мукъаллийта а цхи тонн совгIа довгор кходе а.

ДIахо а дегIаера бригадни подряд. ХIанз цу методах болх беш 40 совгIа бригада я. Цу формах къахьегаш бола автомобилисташ барт цхьоагIо йолаш ба, хьинаре къахьег массане а, чIоагIъеннай къахьегама дисциплина, лакхъеннай къахьегама овсарле.

Автотранспортни предприятей производственни базаш дегIанхувлара балхаш а дIахо деш да. Цу гIулакха лаьрхIа укх шера хьожадаьд цIеIн ахн миллион совгIа сом. Авторемонтни мастерскашка КамАЗ яхача автомобилий агрегаташ хувцара йола участок вIашагIъеллай, тIадоагIача шера цу участках хьахургъа автотранспорта технически гIулакх даран ремонт хран йола автокомбинат.

Дизза дакъа лаьцар тха объединене транспортникаша укх шера дика хьийнъа ялат чуццача а. Ростовски областа хьинаре къа а хьийга башхадика толамаш дахарах объединене сводни автомобильни колоннана елар облисполкома, профсоюза обкома Президиума карара нара тела ЦIе байраки ахчин премии.

Заказех йолча автобусаша, уж льсса йоагIача хана балха болхаш бола нахь е балхара юха цIабоагIарешн дIа-хьа кхувларгбола гIулакх вIашiтIехьдаккхарах, дукхагIа автобусаш линешне араволлийтарах, дIа-юха лелача автобусий интервал кIезигъярах вIашiтIехьдаьнад планал совгIа ши миллион совгIа пассажир дIа-хьа вигa.

КПСС ЦК, СССР Министрий Совета цоцаига хьежна автобусаша лелача пассажирашта деш дола гIулакх тоадара пассажирски транспорта болхлоша хIанз деш дукха балхаш да. Цу гIулакха лаьрхIа кхарьерзае лерхI 409 эзар сома мальха капитальни вложенеш. Керда производственни мошносташ хьалъергъя, йолаш яраш шерьеш дIайохийтаргъя. Шеръергъя юрташка автобусаш лелаяра йола сеть, еррига колхозийн совхозийн районни центраца бувзам а хургболаш.

Донкха дакъа юкъенхухь тха объединене болхлоша бахача вале бытовой гIулакхаш деча а. Шера оаза деш дола бытовой гIулакхаш цIи ахи миллион сома мальха да. Уж я транспортни услугаш, бахача нахьа автомашинашта ремонт яр, церна технически гIулакх дар.

КарагIайнна къахьегама толамаш дика дале а, цхьа дола кхоачамбоацараш а нийслу тха балха тIа. Республикерча предприятешка йиллача хана мовхьаш дIа ца кхоачаш а моттигаш нийслу тха бехкагIа, прицепаш автомашинашта тIехьа а тувсаш мовхьаш дIа-хьа кхухьилга, иштта контейнераш поддонашца мовхаш дIакхухьилга мела тел. Графиках лелац автобусаш, мехдаьттахойн гIишлонхойн вахташка дIакхувлийта юкъагI доахаш а моттигаш нийслу, из бахьан долаш заделчинаш каст-каста тхона летк. ХIанз а йолаш я доагораэнергетически кхьйола материальни ресурсаш кхоара тIехьара пайда эцанза йола тароаш.

ХIана тха транспортникаша дерриге шоай низаш тIадерзадаьд уж кхоачамбоацараш дIа а доахаш, автобусех пайда ийбара эффективность лакхъе, пассажирашта деш дола гIулакх дикка тоаде.

Е. НАДИРОВ,
«Чечингазтотранс» яхача территориальни объединене начальник.

Профсоюзни организацешка — отчеташи хоржамаши

НАЬХА ЙОАКХО Ю

КПСС ЦК декабрьски (1983 ш.) Пленума решенешта йоп луш доккхагIдола социалистически декхараш тIа а ийца, пятилетка дийлагIча шера толаме къахьег Шалински мехлесхоза болхлоша. Цар декхарашка цIаяздаьд: къахьегама овсарле 1,1 процент лакхъе, продукци арахецарга дIабода мах 0,6 процент лохбе, товарни продукци маьхала йинкара план 26 декабрь хьалIаккчалехьа кхоачашъе.

ТIайийца декхараш дIаядьча дисанзар. Воахаа профсоюзни организаце дукха болх баьб уж кхачачал тIехкхоачаш дар, цу гIулакха къахьегамхой оарцагI бахар духьа. Массе а производственни участкашка хоза кийчъяь хьалтеха яр социалистически декхарашца юзанна йола гойтара агитаци. Хан-хаьнахьа лаьй яхьа итогаш. Котбахнарашта материальни моральни поощрени яьй.

Дукха хIана даьд къахьегам вIаштIехьбаккхара хьал ха латта методаш юкъенкухьаш. 7 бригада (4 хьу кхоахкарех 3 цехашкарей) подрядагIа болх бе оттаьй, ЧIоагIа уйла тIаахийтай болхлой балха квалификаци лакхъяра. Цу гIулакха Московски областа город Пушкинскерча дешара комбинате квалификаци лакхъяра курсаш яькхай хьун культурай мастера Кагиров Эле. керттерча механика Р. С. Абазилова, лесничеша А. Идигова, Д. Эдильханова.

Кьоначa болхлой производственни квалификаци лакхъяра дукха болх бу оборудоводстве хьалдалттараща: къахьегамен партеи ветерана мастера У. Джабаева, станочника Х. Васитаева, рамщика У. Тарамова, хьехамаш болча кхычар. Шу хьадоладелча деза хьу лелаерий чуIеча моттигий хьалаш тоадар духьа шишна квартира йола 3 цIенош хьалдаьд, хIаьта дикъалгIар хьалдаь доалаш латт, хьалъеш латт 25 моттиг йола столови, душевой.

Лакхлу болхлой квалификаци, чIоагIлу къахьегама дисциплина, хIаьта цунга хьежна доккхагIа хул мехлесхоза коллективо доаха производственни толамаш а. Из гуш да социалистически яхьа ерриге пункташ кхоачашъярах. Масала, хьалхагIа лаьрхIа хиннача хачел дукха хьалхагIа чакхбаккхаб Iунал дара хьуна юкъера гаьнаш дIаяхора болх 605 гектара тIа, 9,125 кубометр дахча ляьккхад, 150 гектара тIа хьу дIаегIай.

Соахка 9 беттачул дукхагIа яьккхай товарни продукци 15 процент, хIаьта маьхала яьккхай из 37 эзар сома маьха дукхагIа. ПланагIа 269 эзар сома маьха арахецa лаьрхIа хинна халхъе эша товараш 326 эзар сома маьха арахийцад. Керда юкъейоалайь халкъо лелаю ши тайпа продукци: «Азбука» яха кубикаш яIай ягаш.

Арахеца продукци дикагIа хиннай. Шера тIайийцача декхарашка 1 процент лакхъе лаьрхIа хинна къахьегама овсарле 4.6 процент лакхъяьй. ХIаьта продукци арахецарга дIабода мах планагIчул 1 процент дукхагIа лохбаьб.

Хоза а хеташ белгалдаккха дот доагIа. мехлесхоза коллективо пятилетка дийлагIча шера продукци кийчъярен маьхала йинкарен план хIанзале а кхоачашъяьи шерах юкейнсача хана пятилеткa чакхйоалача шера чотагIа 161 эзар сома маьха продукци кхы а арахецаргйолаш хилар.

Донкха дакъа лоац шалинцачa Кхачан потрамка кхоачашъеча а. Общественни доахана 210 тонна аьлз, 10 тонн баьца хьоар Iалашдьд, гIул а баь маьхала бакъкаб 104 тонна хьун сом. ХIаьта цу дерригача хIамаша Шалински мехлесхоза коллективага йиш хулийт Грозненски мехлесхоза коллективаца лелаеча социалистически яхье хьалхарча моттиге латта. ХIаьта шоллагIча квартала итогегIа цунна еннаьр РСФСР хьун боахама Министерства карара карар тела ЦIе байракх.

Шено йоацаш тоъал доккхий толамаш даьхад районна хьу делераша, цхьабаьда, цу хьакъехьа дацар дукха ха йоацаш хиннача отчетно-хоржамий профсоюзни собране хинна къамаьл.

Хьалха хиннача профкома председатела Ш. Хумидова яьча доклада тIа, пренешка къамаьлаш даьча профсоюза членеша а уйла тIайохийтар къоастаданза дисача дешашта, пайда эцанза дисача кхоачамашта.

Собране къамаьл деш керттерча механика Р. Абазалова, рамщика У. Тарамова белгалдоахар боахамера кхоачамбоацараш, коллективерча къахьегама дисциплина хьал. ХIанз а нийслу производственни гIулакхашта йоацаш балха ха йоаеш йола моттигаш, яланза яргйоацаш хIама доацашехьа а без содержани отпускаш тел. Техника шеле я горах шальеча, Iан хьалашка болх бе цехаш кийчъеча Технически нормативаша дIадехарашa ма яххара дац автотранспортни парка технически гIулакх дара хьалаш.

Шалински лесничества лесниче Н. Идигова йоахар, шийлача хана болх берболаш кийчъяьц помещенеш, запасной оатхалаши доагори ца хилар бахьан долаш балха тIа чIоагIа халонаш тьег механизатораша.

Собране къамаьлаш даьча керттерча лесниче, Е. В. Козара, Курчалоевски лесничества лесниче В. Рукманова, Шалински лесничества лесника Н. Ведигова белгалдоахар шалински хьу лелаерий профсоюзни организаце болхлой къахьегамен унахцIеноне йоакхо еш хилар. Профсоюзни активисташ хьийжаб ерриге балха моттигаш санитарни динача хьал тIа хиларга, хIара балха моттиге ихерамалея техника лертIа лелаярге. ХIаьта санаторешкен салоIача цIеношкеи шоай могашал тоае ловрашта мах боацаш льготни мальхахи путевкаш тел. Ахкан каникулаш йолча хана хьу лелаерий бераша пионерски лагерашка салеIад.

Къамаьлаш даьраца белгал ма даххара, цунца цхьанаьхь а проблемаш а я уйла гIалкийтанза яргйоацаш. Масала, рамни цехе массаза а хилац болх беш вытяжной вентиляторaш, из бахьан долаш фо бIеха хул, цхьайолча моттигашка механизировании бац къахьегам.

Отчетни собране дийцар боккъо йоацаш хьу тедаш, къахьегама дисциплина телхаеш моттигаш хул яхаш. Кхоачамбоацараш дIадахара тIадерзадаь хьадда гIулакхаш белгалдаьд тIайийцача соцам тIа.

Профкоме керда состав хержар.

З. МУХАДИНОВ,
тха штате воаца корреспондент.

ДОЗАЛ ДЕХЬАРА

Никарагуа правительства чIоагIа уйла тIайохийт экономика дерригача доакъошта шоай къаман кадраш кийчъяра. Республикан лакхерча дешара заведенешка керда технически факультеташ хьейиллай, инженера, агронома, лора, педагога професси Iомае лоаш бола нагий нахи мехкарийи хьалхарчул дукхагIа дIачуийбу.

СУРТА ТIА: Манагуарча Къаман автономни университета медицински факультете занятеш еш ва Хусвас Иван.

Г. НАДЕЖДИНА сурт.
ТАСС фотохроника.

КЪАХЬЕГАМХОЙ ЧОТАГIА КХОДЕРАШ

Экономически даьгъе цхьана гIулакхаш леладарех дегIаахарех Организаце дукха ха йоацаш мукIарло дир, капиталистически мехкашка социальни расходаш дегIахар кIоаргача кризиса хьисале леста хилара. МалагIа да цу кризиса бахьан, мишта Iатгъ из къахьегамхой шоррача тIоаний хьала? Цу деша хьакъехьа шийна хеташ дувц экономически Iилмай кандидата Шейман Игора.

Къахьегамхошнара хьал чIоагIа толхадача социальни страховане система крача кризиса бахьан лерхI бурьузани пропаганда, дукхагIча даькъе, бахача наха юкъе пенси ийдеча, медицински страхованех эггара йоккхагIа йола льготаш, кхыдараш кхоачаш болча ха яхача наха лоаца дакъа алсамдалар. Цхьадолча дакъе шийса да из. Цхьабакъда, хьалхалка эттача проблема керттера бакъан, вахаро хьагойтача тайпара, демографически хуцамаш а доацаш пачхьалкхен - монополистически регулировaне керда приоритеташ я. Хьалхле лелаеча капиталистически мехкашка Iаьдала керте эттад пачхьалкхен бюджета «сбалансировани» е езилген «инвестицешта стимулировани елга Iалашде дезалеи», яхаш бахьанаш а доахаш, социальни программаш хьерчаяра курс лаьця консервативни кхаи. Дукхача дакъе сиздa герз хьадара йола средствош лахарца ювзаенна йола «бюджетни экономе» политика я социальни страховане бюджеташ йохвер а къахьегамхошта эшараш царга дIахкачийтара доалув уттадер а. США, Великобритане, ФРГ, кхыча капиталистически мехкий доал ду гIоеараш, цхьан хана вахосий хьисане болхлойн гIулакххойн доходашта тIера дIадоахараш шер а деш, социальни страховенега гIоллара льготаш кIезигьйоа ловкьа даьлад.

Соцстраховски фондашта кхаь оагIом кIийлен тIа — маьхах болх беча балахахой, предпринимателий ванасий, пачхьалкхен дотацеш чотагIа—формировани йой а, тIатохача налогий мухь эггара хьалха къахьегамхошта шоашта тIабуж. Цу тайпара йола курс ийса хилар дIагойта гIерташ, дукхача маIбузахьарча мехкий правительстваша хьалхашка уттетаю предприятей къахьегамга дIадодар хоцда, иноплене кердача источникашка кхеча, производства боарам лакхбе, цу кIийлен тIа бе болх хилара перспектива тоaе езаш хиларах йола тех. Вокьоне гуш да, болхлой болама дуь-дукха доал де лерхIараш дикза вIаши дукхьала даха гIерташ хилар, пенсешех пособеш финансировани еча, медицински а кхыдоли а социальни гIулакхаш деча дакъа ца лацара дукха нах бе болх боацаш бисарах пайда эца гIерташ хилар.

ФРГ, масала, социальни страховане фонде болхлошен гIулакхъхошен еш йола взносаш дегIаьлхай 1971 — 1982 шерашка алапей фонда 13,3 процентагара 17,4 процентага кхоачаш, Японе — 7,6 процентагара 14,4 процентага кхоачаш. 80-ча шерашка лаккхбеннаб цу гIулакха еча взносий боарам США, Англе, Франце, Итале, Нидерландашка, Норвеге, Австре, Бельге.

Дукхача мехкашка Iаьдалаш доладеннад кхьиеттал хьалха налогаш ца етташ хиннача льготаш йоагIаш Iаьрий шоай доходаш тIера а хьамилгаш яха. Масала, Францен Бельген наха хиланза яргIача минимумал дикхагIа доходаш йоа пенсионераш декхаранйла ба, шоай пенсеш 1,5 — 3 процент дIа а тедаш, дукхача программашта финансировани еча дакъа лаца. 1983 шера деза шоай частни пенсех 5,9 процент дIаухийт ФРГ пенсионераша соцстраховски медицина фондашта финансировани яра. Пачхьалкхено тела дотаци кIезигдалар бахьан долаш, 1986 шера дийъ процентагa кхоачаш лакхлургда гаргача шерашка цу мехка пенсешта тIера доаха ахчаш. Из да централизовани порядкагIа цамагара страховане фонда хIанз перевод еш доача пенсиони фонда деъкъал (11,8) совгIа. Правительство къайлахьоа яц, из тактика сенна лаьрхIа я — медицински гIулакхаш дара еча расходий мухь мел бозa бе пенсионерашта дIахайта. Цун логика иштта я: «Пенси лакхагIа хилийта лаьргIа хье вале, кIезигагIа аха лорага».

1982 шу доладелча дена бе болх боацаш висарагIа доагIача пособена тIера взносаш тел Франце, хIаьта Бельген Нидерландашкен — цамогаш хиларах луча пособена тIера. ХIаьта паргара доахаш дар хIанзарча баштха боккхача боарaме деце а, доходаш эггара кIезигагIа йолаш бола нах социальни программашта финансировани яра юкъеувлаш хилара факт ше чIоагIа хьонна я.

«Кхом бара» вокъ средство а социальни страховена йолча льготий боарам лохбер. Из хIама ду духь-дукхьа маьхех. Царец цаI ба маьхах тIадеттадалара кьокка пенсешнен пособенех корректировка яра практикагa цIаьхха а хьикар. ФРГ, Великобритане, Канаде, Швеце, Дане, дукхача кхыча капиталистически мехкашка правительстваша е хувца ца болийташ социальни льготай боарам, е чIоагIа лимиташ гIттаьй цар дегIаахара темпашта. хIаьта из бахьан долаш застрахованни барий реальни доходаш эшалу. Масала, Канаде 1983 шера дена шера 5 процентал совгIа тIаккхета йиш йоацаш доалув оттадаьд пенсеш дегIаахара, цу мехка товарий мальхаш тIеххьарча шерашка сихха дегIаухкашехьа.

Цхьан ханна шерлуш латт «издержкашта юкъе дакъа лацар» оалаш дар а, мехта аьлча, медицински гIулакхашта йолча расходий наха телача ахчай дакъа лакхдалар. Иштта, ФРГ оттадьд госпитализаци яра маьха цхьа дакъа цамогаш волча телда аьнна (хьалхарча кIиранa), чоалхане дийрад молхай терапи цамогаш волчунга дIакхачара хьалаш а. Франце безбеннаб вахха физиотерапевтически процедурашка, скорни помоцца деча гIулакхашка, молхай дукхача категорешка дIадодачун мухь. Бельге 1977 шера дена кхоаза тIаккхийттаб увахоша больнице палатахи дуъче хIамехи тела мах.

ТIа-тIа готлуш латт йоккха къахьегамхошта медицински учрежденешка чубола ниъ. 1983 шера 20 процента боарaме тIатехад медицински страховане ассоциацешка (лазара страховани яра йолча керттерча системах цаI) медицински гIулакх дарах даьа дейр, кхы а халагIа дерзадаьд болхлойн гIулакхъхойн иждевенцашта дарба дара хьалаш.

Цхьадолча мехкашка «кхом бара» политика чIоагIа Iатгъай цамогаш хилара пособеш ийдерашта, Нидерландашкен Данеи, масала, правительстваша дIакхайкадаьд цу тайпара дола пособеш дIателга тIехьадаьккхад аьнна, из бахьан долаш цамоган болча вахата хьалхарча массехк дийнахьа вIалла хIама а кхачац страховане фондера. Великобритане 1981 шера дена кхы хургйоацаш дIаьлхай эггара кIезигагIа доход йолаш болча цамоган болча нана йола дополнительни льготаш. Правительство лерхIаш я кхы гIулакхаш де а.

Амма, хетаргахьа, эггара чIоагIагIа эшам хиннаб страховой льготаш ийяьча лакха США, хIата аьлча укхаза Рейгана правительства чакхйоаха курс дуккача программашта пачхахьалкхеп дотацеш социаде лаьрхIа я. Эггара чIоагIагIа IатгIад из хIама «медикэр» (боккхийча наха медицински гIулакхаш дара) программа. Ха яхача нахах хIара сако больнице деча дарба ларга дIадодар юхаметтеоттадеча лоаца дакъе 300 долларе кхоачаш лаккхаьнад, дукха пациенташ ба кхы а дукхагIа ахчаш тела дезаш. Из бахьан долаш 65 шерал тIех ха льнача нахьа юкъера лаьрхIача медицински гIулакхашна дIадодар цар номинальни дохода 20 процентага кхачад. Из хIама нийсденнад квартирага, йолача хIаманга, коммунальни гIулакхашна, кхыдарашка дIадодар Iалаьмате лакхдолча хьалашна.

ЧIоагIа телхай США лазара социальни страховани яра дерригача къаман системе хьаьра перспективаш а. Рейгана правительство цIаькха а хьежай хьалха оттаьн хиннача проекташка, уж кхоачаш ца е а лаьрхIа. Официальни позици латт, боахама деятельноста кхыча довкъошка а санна, укхцIено лоpaеча в дерригa в рынка законех леладе деваш хиларах. Доаккхаш бахьан в довцаш тIаэцаш дац цу сферана «социализаци» елга. ГIулакх иштта этта дала а, общественни хетарашта дакъа тохнахаша хьаьхьячa тайпара, американций доккхагIа дола дакъа унахцIено лоpaтра общественни форма шеръяр дIадехаш да.

Пачхахьалкхен социальни страховани система кхоанахах йола тешам тIа-тIа чIоагIагIа бовш латташ хилар бахьан долаш частни страховани еш ба капиталистически мехкашкара къахьегамхой. Кхьиеттел Малхбузен пропаганда дилла а хьонхаме «социализировании общество» лерхIаш йолча Швеце а, тIеххьарча хана чIоагIагIа шерденнад кхоанахьа частни страховане полисех ийелга. Кхыча бесса аьлча, мутIарера шведаш башха тешац бац пачхахьалкхен системах. ТIеххьарча 10 шера дукха хIама ца эшаш пхеза лакхбеннаб лазара частни страховани яра боарам. Цу тайпара йола полисаш ийю такан французски дезалех 40 процентo.

Кхьиеттел капиталистически мехкашка социальни страховане сферана доалув оттадара чакхдоаха гIулакхаш Iолархlaро а шеко хилийташ миллионаш болча къахьегамхой вахара хьаштех уж хьонкалуш хиларах. Эггара кIезигагIа таро йолаш долча социальни тIоалий бокъонашта наступлени яро сий доаду капиталисм, хетаргахьа, из строй социальни ийсо йоацаш хилар хьагойташ долча моллагIча кхыча гIулакхал а чIоагIагIа.

(АПН).

лIури, митара вена, фу большевик ва сона хьо хIаьа.

Мишкас Iаг хьа а ийце, зоа эккийта из хьекхаш хьа а доахаш яьнига оагIоне доалла худар кхоачеду. Лхьор даьь даьннад. Берриташ а хьал а гIайтте цIагIа гIолла дIа-юха боал. Истола тIа латтача фатегена лампо гIийло сердал тел. Цаьхи дIаьха iинзаргIаш лел пенаш тIа. Сатем Зоацаш цхьацца хIама деш хьувз уж цIагIа гIолла, шудухьа хеталу, дукхи нах чу а гулбенна, цIагIа готта йолаш санна.

Мишка, хьалеха ший жеяка эзэе керта тIа а тилле, наIаргахьа вода.

— ХIанз фу ду Iа? — кхоча дух хьа а лаьце, юхасоцаву из Просковьяс.

— Со укх сахьате юхачудоагIа, мам.

— Хьа «укх сахьате» тхона дика дова. Юха а бIарчча бийца, йиьха вода хургва хьо? Цунах хIама хургдац, хьай ког ийца гIортавацхьаннахьа а, Iохьхи тIера хIамаш, дуача ваза хьа.

— Iа фу дувц?! — цецвоаш Мишка, — хIанзза ма хийчавий со.

— Мича?... Шоана чун?... Хьона дIабIарахьежача гуш да из, — Просковьяс Мишкийна тIера кешка Iо а кхесса, култ Iохьоих маьахо боагIаб кIайбеннача кIужа тIа гIолла: мосаш хьалйизар гIум йоалл юкъе.

Донкха садоах Мишкас, хIаьта а хIанз наьнаца къосар цунна аьттув болаш дац цо дукха ха йоаргьяр. Цу духьа раьза хул из нерта бала. Просковья, цIеньюкъе табуретка тIа таз а оттадийн, хий да йода. Мишка, тIера коч Iо а яьккхе, ши кулг табуреткиа а гIортадийн таза тIа Iотlaвера.

Цу юкъа цIагIара гIулакхаш кхы хувцa ца ду шоай аргIагIа лел. Варя ше йолча дIачуяхай, цун цIагIара хьахоа баргъаш тегача машино листкаьса дутата. Давда Устина вIаьито Фомас юха а цадира тIа хьалтIа а баьнна. Iобийша бада цига, деш хIама а доацаш. Даьда Устий цIнмхари а йистхилар доацаш а ва, хIаьта Фомас, цун мож дIа-хьа а лестаеш, из садаикха ва.

— Дади, ва дади, фаьлг бувцал вайна.

— Ох-ха-ха, — доккха са доах вокхача саго, — малагIа фаьлг? Хьа сона, кIийик, фаьлгаш... Цхьабакъда, цагахьа санна хIо бевам бале, из дувцаргда хьона. СибарегIа се хьунагIа мишта нхалв.

КIаьнк дукхьала вац. ТIаккха, тайге шийна бIаргалийнай яхаш йолча гамашех дуаца волалу даьда, юкхьанца шорттига. ДIахо ме воал тIехь-тIехьа ший а безам дукхагIа тIаболаш.

Мишка кертах йовлахх хьокхаш воаллар ара шок тохача хана. Из хьа ма хеззанге а, йовлахх Iо а кхесса, катехке цIена коч тIа а ийхе, дIаарахьеа Мишка. БIеха хий ведара чу Iочудоташ ияллача Просковьий юхахьажа а кхелехьа кьайлаякх из.

— Кертах еха мукъагIа хьекхалар, къарлуш доаца шайтIа. — цIогIа детт цо цунна тIехьа.

ХIанз цун гIар хозача вац Мишна. ДIа кое а ийкхе, ше ма водда отаргахьа хьед из, цига дIаелла йоалла бIаргинг хьа а ийце, киса тоIо, тIаккха, хIаваш фуйоахна гали белаж тIа а тессе, юха и ше ма водда улицагахьа дIахьед. Калитана гахьа воацаш баьлеча латтача сага сурт къоасталулу цунна.

— Хьо вий из, Митька? — сихвенна хоатт Мишкас.

— Со ва.

— Волле хIаьта.

Цхьабакъда, Митька-м, гучох, вахара сиха вац. Кисара кисет хьал а яьккхе, гIаьле хьоарчае волалу из шорттига. ЛаьрххIа бу цо из болх, вокххьчо санна, ши шу хара ший новкъостал вокххагIа воацаше а. Хозахета цо еш йола мело бахьан долаш чIегIилгаш наха из вохаве кийча вар Мишка, хIаьта а Митька связной ва большевикий городской подпольни организаце задани кхоачашеш воле из вастниста хул Гикало Николая партизанаш болча, ер ва волча вутаргва ъьнна денна дош долаш а вар. Дукхха сатийса из минут хьатIаэттар: тахан Лоам боах уж. ТIаккха Мишка, халла салеташ, юкъ-юкъе ха а хоарцаш, ший новкъоста наькъа йолавала мица дагадохаргдахьогI, яхаш, уйла еш латт.

ХIаьта Митькас дукха ха йоккх гIаьле увзаш латташ. Юххера а, той а яьле, чIоагIа кIур бе йолалу из. Митькас массехказа кIур чутох, тIаккха галена шIеаг тIа а хьенхе хоатт:

— Из фий?

— ХIамаш л. — хатарах дика ца кхеташ жоп делар Мишкас.

— Юха чуухьо, тахан гIоргдац вай Лоам.

— ХIана?

— Вайна де хIамаш укхаза а да.

— Юха а листовкаш хьалъетта эзаш хургд-кх ия?... Са дог дагIац... йийгаш ахийта еа, хIаьта со кхы гIоргвац, — эгIазваха, бIаргашка хий а ихекха, духьалвaьлар Мишка.

— Из лац, тахан вай посте латтаргда.

— Цунца а са безам бац.

— Юадал, лоархIаме совещани я.

— Хиича фуд, — эгIазаха Мишка ший деша тIара валац.

Митькас кхеталу новкъоста хетар, цIи хеза партизански отряд йолча кхача лоаш из хилар гIалат вIалли а лархIац цо, цудухьа къахет цунна Мишкех. ФунагIа даь а цун сатеде дагахьа IотIа а вийрзе, шорттига лерге а вахе оал цо цунга:

— Шерипов Асланбек ва городе.

Нохчий ЦIеча Эскара майра командир городе верах йолча хоаза сийетта доаладар Мишкий.

— Бокхьала а их Iа? — гIадвехе хоатт цо.

— Мишта яьц аз из бокхьала, — доккхал ду Митькас.

— Мить, хьона хой тIаккха из сенна веза?

Митькас гобьяхха дIахха а хьехе, Мишкийна юххе хьатIа а теIа, борд-бордагIа, кхераш йоах:

— Сагага хIама ма хьоаделахь... Хоний хьона?

— Ас дув ма буъ хьона! — аккхийта йоах Мишкас.

— Гикало партизанашкара хезад сона. Воздвиженкана юхxе Шерипов йоакха отряд вIашагIтохаш во вьына. Грозный, Гудермес, ГIаларе хьаявкха дага ва. Цудухьа подпольщикашца дувца везав из цхьана дукхьалтотига... Кхийтарий хьо?

— Кхийтар. — вистхьа хоаш юха йистхуа дог айденна воле Мишка.

— Волле тIаккха, гIоргда вай.

ХIамаш чубоахха гали картал дехьа листача йоархIашта юкъе дIачу а кхесса, сиха бовдонах къайлаяькх Мишка ший новкъоста тIеххьа.

(Кхестедоалар хургда).

Сийлахь-йоккхача Коталон 40 шу дузаш

КIАЛХАРДАЬККХАЧА ДУНЕННА ДАГАДОАГIА

Прага. «Городий наиа» — сий деш кхиа сал пражанаша шоай столицах. Ший хозалга диллача тамашийна город-музей я, тIа мел баьккхача метте цIаьхача замалахьарча зодчей боккъал башха кхоллама дола. Цурца цхьана цецвоенкхаш да тахан хьалдеча нердача гIирсий дукхал а. Миччахьа хьо гале а: Старомеестски майдан тIа, Карлова тIаь йисте, пражски кремла районе — массе метте цхьа къаьстта, хIаранена йовзаш хила а мегаш йола исторех хьокхавалара уйла дег чу йосс.

Гаьнна хьалхагIа деза хьайоагIача чехословацки халкъа къамаш революционни традицешца юкъаенна йолча исторически моттиге хьаьлай кхьалан пантеон, цу тIара дIахьсначa кьадоллалу тамашийна хоза Праге сурт. XV-ча бIаьшерене крестоносцашцара исторически котало яьккхача гуситски бIуна керте лаьттача Ян Жижке монументальни скульптура — партiатошен кразацен бола чехословацки халкъа лоIам меллург ца хилара символ, цун деналем къонахчален символ.

Уккхаза, пантеона здане чу я Чехословаки фашизмаиа кIалхаръяьккхар духьа шоай синош дIаденнача советски тIемахой сийна хьаийлла Советски Эскара Зал. ТIем тIа дийгача турпалий сий чIоагIа леладе, из сий леладе хьакъдараш хила массаза а, къахьал долча тIемахошта карагIдаьннача деналеча гIулакхашца диста шоай вахар, дунен керда тIом ма хилийта — нитта тIахьехам бу дошоца дехнача чехословацки поэта В. Незвала поэтически мугIараша. Дийна визаш массаза а дукха хул уккхаза. Укх зале ух советски кхьача мехкийн туристаш, школьникаш, бе-беча нохалех бола кхе кортамукъале яьккхача советски тIемахой шоаш сий делга хьахайтар духьа.

Дог тохалу Праге Ольшански кашамашна дIаьбехна боаххача советски тIемахой кашамашта йоаккхонцен теркоицен деш дола Iунал дагадехача. Сийлахь - боккхача Даймехка тIема шерашна царка карагIдаьннача деналеча гIулакхий сий малха лоаттадар духьа лаккха сийлахьа обелиск оттаьй, хIаьта цун когашкара цIавнка а дийне знаш хадац. Ше гаоздикаш дакхе дийта турпалаш сий деш дагабоккен уккхаза баьхар грозненцаш.

Праге кхаьчар тхо СЭВ-а членаш долча мехкий паччахьалкхенашта нерте латтарий Экономически совещани Москве чакхьлиначул тIехьагIа. Кепайоазоно, радиос, телевидене шерра доашхар цига тIаьйца документаш, белгалдоахар социалистически интеграци дIахо дегIайоалярах кIоаргьяраи, дунен халкъашта юкъе цхьана леладу гIулакхаш шердара, планетера машар чIоагIбяра уж Iалашйте бокхача лоархIаме хилар. Чехословаке чIоагIа лоархIам бу атомни энергетика, машиностроене, радиотехника, электроника, халкъа боахама кхыча доакъошка СССР-ца цхьаьна гIулакхаш леладара оттаьл йаьхкача хьара программаш чаккхъяхара. Цхьана леладу уж гIулакхаш толаме деIIаух экономикана къаьстта лоархIаме долча даькъе а — транспорте. Из бакъ хилар хьахьоих советски специалисташа дакъа лсацаш новкъостал дешн хьалъеш йолча пражски метрос. ХIаьта пражски метро мел пархIатоп хоеш я хайра грозненцаьта пассажираш санна цига синйбеннача хана.

КПЧ XVI съезде белгалдаьиххадар, «Советски Союзацара доттагIали цуьна цхьайла леладу гIулакхаш вайна революционни васкет хиина ца Iош, дийн а денна тахан хьатта сурт а да, ерригача вай клапаща ког-гIортолга еш бола тешам а баьнна.

Чехословаки коммунистий парте революционни васкет... Из хьаьннал Чехословаке эттара хьалкарча болхлой президента Климент Готвальда чоалхоничен хьакъалечен дошашца: «Советски Союзаца — дуне мел доал а кхыча тайпара кхы цIавкха в хургдоацаш а!» Цу дешай маIан — КПЧ-ес СССР-цара, ерригача социалистически содружествацара вежарашка леладу бувзамаш массе оагIорахьара чIоагIдара тIадераьбаь чакхбоаха чIоагIа, хано тахка ник.

Чехословаке чIоагIа хьаштдолаш да вай мехка карагIдуъла хIамаш, социализм хьалъяра опыт. Чехословацки доттагIашта хьаштдолаш долча хаттарашта Iа жоп лой, кхы кIеонтагIа боацаш безам ба цар чехословацко - советски доттагIада Союзо вIаштIехьдоахаш дола советски нахацара вIашагIкхетараш нердадакийта. Цудухьа дар цу тайпара вIашагIкхетар Прагена юкъе дагIача советски Iилми культурапи ЦIагIа кийсдудалар яьна ль предложени оаха гIаддаха хьатIавцар.

Ала доагIа, из ЦIа ше эггара хьалха хьалъеттача дийнахьа дена чехословацки советски халкъашта юкъера доттагIал чIоагIдара бокхата лоархIаме хиина хилар. Дукхдча хьале цу ЦIено шерра чакхдоаха гIулакхаш баьхан долаш экономика, Iилма, техника, культура дакъе Советски Союза керда карагIдаьна хIамаш дова чехословацки общественноста.

Советски Iилман культуран ЦIен директора Ю. Кузнина дарра дуьц тхона уккхаза беча балхах лаьца. ЧIоагIа хоза кийчъьчен егачен аудитореша, библиотекаша, залаша йиш хулийт уккхаза советски вадархоща, поэташа, театрийн кинов актераща, журналисташа чехословацки общественноста вIашагIкхетараш каст-каста вIаштIехьдаха. Цига хьех вишта Чехословаке бола советски къахьегамхой викалаш а — болхлой, колхозхой, инженерно - технически болхлой, халкъа боахама специалисташ.

Грозненцашца шой тайпара вIашагIкхетар а хиина дIаэттар Советски Союзах — ЧССР тешамечен чIоагIачен доттагIчох дола документальни фильм. Фильм чакхдоал, вIашагIкхетача дакъа лоацараш йоаххача зале хьех, цига бакъ дувцар дIадолалу сийлахь - боккхача Советски мехка цхьан даньылтах — Нохч-ГIалгIайченах, цун къахьегама толамех, Iилманен культуранен карагIдувларех, края историех.

— ХIанз дагадоххарагIа аргда аз, — йоах тхоца къамаьл деш хиннчо, — тхона ховш да, шийна яийсса кхы цхьаьнха йоаца талант, халхара башхв - дика говзанч дуненна веннар шун край, духьал Нохч - ГIалгIайче йолга. ХIаьта цун искусство Чехословаке чIоагIа дика лоархIаш а я.

Шоай аргIанна, вIашагIкхетача баькхараша а хайча дика хетар, Н. Анисьмова цIерагIча Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводе хIанзарчар тайпара йола технологически установка хьалъеча чехословацки специалисташа тьннаре дакъа лаьца хилар, Iилма лаьнъе беркате цхьана гIуланхаш леладеш хилар.

Советски Союзах, гаьнарча лоаман краях — Нохч - ГIалгIайченах дола хIамаш дукхагIа хар чIоагIа ловш дукха хаттараш лора тхога. Къастта чIоагIа хьаштдолаш бар царна къахьегамен производственни дисциплина чIоагIъяра, юкъерча дешарен профессиональнни школа реформа чакхъяккхара, къахьегамхошта коммунистически кхетам дикагIа балара вай мехка беш бола болх. Цхьанкха хаттар дисац дийза, вай республика вахарера хьадда массалаш а кхувлаш, жоп ца луш.

Боккъонца болча доттагIашца вIашагIкхийттача хана массаза а мишта йода ца хоаш дIайода ха. Чакхдоалаш латтар советски Iилман культуран ЦIагIа вIашагIкхетар а. Цуп официальни дакъа чакхдаьннадале а, Нохч - ГIалгIайчен гIулакхехи нахахи, дохаргдоаьача чехословацко-советски доттагIалах дола къамаьл кхы а дукха ха йоаккхаш хилар.

ДIахо кхы а яр тха чуотта деааш городаш: г. Брнора йоакха промышленни центр; 40 шу хьалхагIа Словацки къамаш восстане тIема, политически, административни центр а хиина дIаэтта г. Банска-Бистрица: Малхбоалех Словакере йоакха город Кошице. Царех хIаранахьа бIаргадайра тхона чехословацки халкъо дукха сатийса кортамукъале, немецко - фашистски гIаьрахой лелха в бе, цуьна яьккхача советски тIемахошта эггара дикагIа бIаргагургдолча моттигашка дегIа хинна памятникаш обелискаш.

...ТIехь - тIехьа кIеоглу доккхача а сийрдача а цIейна — Сийлахь - боккхача Даймехка тIем тIа советски халкъо Котало яьккха 40 шу дизара вай тIаккхоачаргдола денош. Советски нахаца цхьаца сий дола цIей дезде кийчлуш да вежарашка долча социалистически мехкий халкъаш. Цейво доаха са холу тхона массаза а Германски Демократически Республикех Чехословакех долча хана. КIалхардаьхача халкъаша барнал оалаш дага кхоаб вай мехко машар бахьан долаш чакхдаьккха шийна кийсса кхы цхьаьнха довпа денале гIулакх, сий деш дагалоаттабу Котало сийрдача сахьатага кхаччалца баха ца бисараш. Цар эггара дикагIа сий дар хургда тахан адамле дунен шоллагIча тIема цIера юкъе чуккосса гIертача низашта духьала цхьана хсадам боллаш къовсам лоаттабар, планетe машара керттера чIоагIале а хиина латта социалистически содружество дIахо чIоагIъяр.

А. АЛЕКСАНДРОВ.

СУРТА ТIА: г. Кошице советски тIемахойта — кортамукъале яьккхараьта егIача обелискаш юхе.

Автора сурт.

Грозный — Прага.

ДЕЗАЛЕ ДЕЗАДЕННА ГIУЛАКХ

Советски Iаьдало цецашта енавча бакъонех бизза лайда а эцаш, къахьегаш хьабсагIа городе Грозне бахаш бола МунаевгIар дезал. Лорий династи ала мегаргда царех.

Эттара хьалха цу дезале цергий лор хиннав Мунаев Умалт. Цун воIо, Вахас къоабалбаь тIанйцар ший дас беш бола болх. Вахах хилар цергий техник. Ткъо шу совгIа ха я Грозненски стоматологически поликлинике цо хьаьнали къахьета. Новкъосташа лоархIаш сий деши ва Ваха. Дуккхача совгIаташца белгалбаьлаб цун къахьетаза.

— Дика болхло хилара совгIа, дика хьехамча а ва Ваха. Къовча специалисташта чIоагIа гIо ду цо шоай говзала къайленаш йовза. Цаккха а ший хав кизи кхобец цо цу гIулакха, — йоах поликлиника партийни организаце секретара С. Голода.

ХIара сага денхар да вахаре шийна тIехьа дикача хIаман цхьа лар йита. Из денхар кхоачашдеш ший воIа Руслана зIамига волча хана дела езаллийтар цо ший говзал. Цудухьа хургдар-кх Руслан 1974-ча шера Грозненски № 1 йола школа чакхъяьккха ваьлча, Н. А. Семашко цIерагIча, москопски стоматологически медицински институте деша вахар.

1979-ча шера цо тоамча караерзайнр лора - стоматолога говзал. Цу шера из хьожавнр Грозперча стоматологически поликлинике балха.

Ше ца кховеш, ше карадьла гIулакх кIоаргагIа довза гIерташ волча Руслана дикIехьагIа дукхагIа йовз ший балха къайленаш. Из оазлий Iацар шийна ца ховр боккагIбараш дIа да хсатташ. ХIаьта къоавча специалиста дика аьттув баьлар уллув йIаьхий балха опыт йоlа, хIамах дика сихкувив бола коммунисташ хьехамчаш Г. Кукулиева, Р. Муталиева, Т. Агакова нийсбаларах. Тамаш е хIамадац. Руслана тахан царна баркал оалаш хилар. Цхьабакъда, керттера хьехамча ший да Ваха вар Руслана.

— Церг лазалдар бегашта хIама дац, — оалар цо воIага — гIаикха вокхха хинвчул тIехьагIа хьагIаювдаи а яц цергаш. Цудухьа дахьрхIа бе беза царцара болх.

Руслана дита а дитац укхошцара хIама тесса, вешта, цо-м ше каралаьца цхьанкха гIулакх а дитац тесса. ТIехIина лелабу цо пропагандиста болх а. ХIаьта дукха ха я «Стоматолог» яхача футбольни команде дакъа лоацаш из вола. Массехазза совгIаташ тийннад цун командана цунна а. Укх тIеххьарча дийша шера призови моттигаш йоахаш хьайоагIа цар команда. ХIаьта 1963-ча шера производственни физкультурни коллективашта юкъе хьалхара моттиг а яьккхар. Цу шера цхьаьнкха дика хетар хилар Русланa. Цун балха а вахара а мах бар санна дар коммунисташа из шоай мугIаре дIаэцар.

Лорий балха тIа керттерчарех цаI да увахой мутIахьа хилар, цар кьаштам дика доазар. Из Русланах доаллаш да. Из-м цунга дагара а даьлдаьгара а кхаьча хила мег. ХIанз вьлча, царех йаьлай из самал массаза а.

ХIанз Руслан поликлиника керттерча лора заместитель ва, бакъда, ший болхи общественни вахаре лоаца дакъе юкъагIа дуташ-м вац. Ниттa я МунаевгIар цергий лорий оамал.

К. ШАПАКОВ.

ТЕАТР—ЮРТАШКА

Укх тIеххьарча хана Х. Нурадилова цIерагIча Нохч-ГIалгIай Пачхалкъалкхен драматически театра юххера республика юрташка яха арайоала актераш тIабола автобус бIаргаго йиш я.

Шоай кхолламах, де лерхIарех дувца, шоай спекталаш юрташкарча бахархошта гойта дагахьа баха хинна гIалгIай труппа актераш а дукхача юрташка. Масала, укх деношка уж хилар Сунженски района Мужече, Галашке яхача юрташка, Назрановски района ТIой-Юрта. Цига цар гойтар Г. Накупарашвиле «Ханума» яха пьеса. ДукхагIча дакъе цун юкъе дакъа лоацараш ба Тбилисски театральни студе дийша баьнна шIабаьхка къона актераш.

Шоай турпалий ролаш дика ловзарца аритела безабеннарех ба актераш Д. Кодзоева, Р. Дзангиев, кхыбараш.

Ма хулла дукхагIа чакхдаха гIерт труппа цу тайпара вIашагIкхетараш.

Республика экранаш тIа

«МУНДА»

Железников Владимира сценарех ше даьккхача фильмах «Мунда» аьлла цIи тиллай режиссера — вовзаш волча киноактера Выкое Ролана. Из оттадьа цIихза йовзаш йолча В. Железникова повеста мотивегIа. 1981-ча шера аралиначa хана цу повеста елар Аркадий Гайдара цIерагIа йола премия. Бераша лаьрхIа надаьча книжкашта юкъе дикагIдар лаьрхIа преми еннай цунна Итале а.»

— «Мунда» — эггара хьалха кхувшбоагIарашта хетадь кинокартина да, — йоах В. Железникова, — цун турпалаш я ба кхувшбоагIараш. Вай ханара ира проблемаш я цу тIа ювцараш, эггара хьалха из дувзаленна да ший наьна да волча енача аллахагIча классе дешаш йолча Вессольцева Ленай кхелаца.

Iалаьмате чIоагIа Ленай кхеа хуацалуш духьалъэттача проблемо дукхача хIаман уйла е оттаду вай. Эггара хьалха, дог-цIена, тешаме, нийсхо йолаш хилар фуд кхетаде. Ше дер бакъахьа а нийса а да а мотташ, ший эггара дикагIа а дог-цIена а ва аьна хетача а доттагIчун Сомов Димна дал харц хIама шийна хьатIавц Ленас. Из бахьан долаш уккхаза денав, ший ворда хьалтIаьлча, цхьанкха кхыча хIамах сагота воацаш. Цун денал тоъанар из гIалат далийтар ше ва ала, ший новкъост — бийг йоахара кIалхарьяьккха ший бехк шийна дIатIаэца. ХIаьта из гIулакх Iалаьмате чIоагIа кIоаргдена дIаэттача хана шийгара чIоагIа эсалал гучайоанкхаш, кхы цхьаьнха а тийша болх бу ю.

Дукха хIама да цийзар Бессольцева Ленай шийца цхьана дешаш долча берашнахьара: сийдоавача яккхар, гоамьлар, цатохаш, кхыйола харцонаш. Юххера а гучадовл бакъдар, цхьабаьла, тIехьадиса. Шийна даь халахетар, шийна лелабь тийша болх, харцо, кьизал дег чу дер ва ютаж йисац Ленайна.

Фильма авторий вIаштIехьдаьлад дикача йийгий сурт-сибат кхолла. Бессольцева Ленай роль ловзаеш я Москвера дешархо Орбакайте Кристина. Цун вIаштIехьдоал Ленай дика самалаш гучаяха, ший турпала сурт-сибат ший нийсархошта дезалургдолаш кхолла. Фильмо Iомаду къона зритель дог-цIена, тешаме хила, харц хабараш хьалдувцаш воацаш, сихвенна хIама ца деш а дош ца оалаш а хила. Къаза, принцип йоацаш шаш мел бараш эгIазбаха ба Ленайна. Из дог тайна яр, шийна хьаькъал долаш а, майра а, дог-цIена а хеташ хиннача Димас деррига дIа а дийца, бакъдар а харцдар а къоастадергда, аьнна. Бакъда, из хиинавац Ленайна хийтар, цо лаьрхIар. Из геттара зовза, эсала саг хила мегаргвац саг, йоах цу лентас.

Къоначa актриса партнер ва укх фильме вайна массанена дика вовзаш вола цирка клоун, киноактер СССР халкъа артист. Московски цирка керттера режиссер а директор а Юрий Никулин.

«ПIАЬРАСКА ДЕНОШКА ПРЕФЕРАНС»

Из фильм — Ленинградски кинематографистий керда болх. Цун режиссер — Шешунов Игорь, сценарист — кинодраматург Дубровский Эдгар.

...Картина керттерча турпала къоначa биодого Шапошников Алексея да цIаьхха да. Гочахьа мел волча сага из ший IоаналагIа венна аьнна хете а, кхы уйла я Алексея, цудухьа из «ХIана веннав са да?» яха цун хаттар классически хина дIаоттa тарвора детективни историе. Бакъда, укх фильме из кхыча тайпара дех. ВоккхагIа вола Шапошников хазар таккар — из гучахьара фабула мара яц. Уж ирсениетен атрибуташ кIоаргача психологеца юкъ авторашa. «ХIана веннав са да?» яха Алексейна духьалъэтта хаттар кхыча тайпара даьле, «мала хиннав хьо, са да?» аьле духьалъотт цуина. ХIаьта цун да зIамехо хиннай. Из вув ший аьь-зодело, даьман дог довш кьувлаш хиннача хIамо.

Фильме дакъа лоацаш ба актераш Смирнов Александр, Васильева Екатерина, Лавров Кирилл, Глаголева Вера, кхыбараш.

«ЗIАМИГА ВОККХА ХОККЕИСТ»

Хоккей ца езаш атта кIаьнк корааоагIаргвац. Тахан дунен тIа эггара чIоагIагIа дезаш долча спортивни ловзарех цаI да из. Боккхийчар чемпионаша меттел, чакхдоах кхувшбоагIараш дунен халкъашта юкъера вIашагIкхетараш а. ХIана дез из спорта дакъа берашта? Хоккей езар аьнна, кхоачам бий-хьоьI дика хоккеист хилара? Малаь из дика хоккеист хулар? Цу мел долча хаттарашта жоп дала гIерт «ЗIамига вокккха хоккеист» яха фильм оттадаь чехословацки кинематографисташ. Из цар мишта вIаштIехьдаьнад ховргда фильмага хьежачунна.

В. КОВАЛЕВА.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

27 ОКТЯБРЬ

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.25 — «Цу гургаваш». Телевизионни художественни фильм. 2-гIа сери.
9.30 — «Спортлото» 43-гIа тираж.
9.40 — «Дика тоаларш дукхагIа».
10.10 — «Новкъост кхаш» яха Еррига союзски телевизионни конкурс. Душанбера передача.
11.00 — «Дешара го».
11.45 — Сийлахь - боккхача Котален 40 шу дизарга. «Котала яьккхараш» яха тIемахоярча доттагIий клуб.
13.00 — Хоккеях йола СССР чемпионат. ЦСКА — «Динамо» (Москва). Перерывах йоахана (13.35) — «Могаш хила безам бале» (14.20) — «Кердадараш».
15.15 — «Тхо беша арадьяьхар». РСФСР халкъа артиста З. Хила дIахаьа къамара романсаш. Ленинградера передача.
15.00 — «Дезаш шоален».
16.10 — «Кердадараш».
16.15 — «Саг. Лаьтта. Аьдам».
17.00 — Мультфильм.
17.25 — Политически обзревателя В. П. Бекетова къамаьл.
17.55 — «Шоана, ветеранаш!» Музыкальни передача.
20.00 — «Цу гургаваш». Телевизионни художественни фильм. 3-гIа сери.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Кинопанорама».
23.10 — «Кердадараш».

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйранара гимнастика.
8.15 — «Могаш хила безам бале».
8.35 — Германски дена телевизионни документальни фильмаш.
9.05 — «Iуйранара почта» яха музыкальни передача.
9.35 — Киргизски телевидене студе программа.
11.00 — Ритмически гимнастика.
11.30 — Г. Сундукяна Армянски пачхалкъалкхен академически театра «Король Лир» яхача фильма-спектакла премьера. В. Шекспира пьесах.
13.50 — Музыкальни киоск.
14.20 — «Ревия». Телевизионни документальни фильм.
15.30 — «Дунен халкъашта юкъара обозрени».
15.50 — Документальни фильм.
16.30 — «Са пачхалкъалкхен салте».
17.00 — Цхьайтта шерашта дахьарIа шу. Автомобильни транспорта болхлой Денга.
17.30 — «Нохч-ГIалгIайчен шираш».
17.40 — Хоккеях йола СССР чемпионат. СКА — «Спартак». 2-гIа 3-гIа периодаш.
19.15 — Мультфильм.
19.30 — «Адмирал Ушаков» яхача документальни фильма премьера.
20.00 — «Вийса дахьана нийла шун, бераш!»
20.15 — «Могашле».
21.00 — «Ха».
21.35 — «Малха сердал». Телевизионни художественни фильм.
10.25 — Литовски ССР халкъа артистка Г. Апанавичюте концерт.
10.55 — «Маргашта гургаш» — теша халадар».
11.55 — «Гималаи караерзадар». Телевизионни фильм. 4-гIа сери. «Эттара хьалхагIа дена кхьесташ».
12.45 — «Кинопанорамин спутник».
13.20 — «Весара цIа». Телевизионни документальни фильм.
13.50 — «Дьалтан, ТIоргаша, борда тIем».
14.20 — Мультфильм.
14.35 — Тха корреспондентша дувц.
15.05 — «Хава эттинна». Телевизионни художественни фильм. 3-гIа сери.
16.05 — Сийлахь - боккхача Даймехка тIем тIа советски халкъо Котало яьккха 40 шу дизарга. Самодеятельни художественни коллективаш республикански телевизионни конкурс. Юкъе дакъа документальни фильмаш.
17.10 — «ГIорбаьнна советски исполнителаш — Ленински преми лауреаташ». Социалистически Къахьегама Турпала, СССР халкъа артиста Э. Гилельса концерт.
18.00 — Футболах йола СССР кубок. Финала 1/8. «Торпедо» — «Днепр».
19.45 — «Вийса дахьана нийла шун, бераш!»
20.00 — Футболах йола СССР кубок. Финала 1/8. «Динамо» (Киев) — «Динамо» (Москва). 2-гIа тайм.
20.50 — «Вахара кица». Документальни фильм.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Чигордели». Телевизионни художественни фильм.

28 ОКТЯБРЬ

АВТОМОБИЛЬНИ ТРАНСПОРТА БОЛХЛОЙ ДИ

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.20 — «Цу гургаваш». Телевизионни художественни фильм. 3-гIа сери.
9.30 — «Гурган».
10.00 — «Советски Союзо гIулакх ду ас!»
11.00 — «Могашле». Ленинградера передача.
11.40 — «Iуйранара почта» яха музыкальни передача.
12.15 — «Советски хьалхара вIашагIкхетараш».
12.30 — «Юртара сахьат».
13.30 — «Музыкальни киоск».
14.00 — Тахан — автомобильни транспорта болхлой Ди. Даькъа лоацаш ва РСФСР автотранспорта министр Ю. С. Сухин.
14.30 — Автомобильни транспорта болхлой заказах дола концерт.
15.15 — «Путешественникий клуб».
16.15 — «Кердадараш».
16.20 — Мультфильм.
16.40 — Сийлахь - боккхача Коталон 40 шу дизарга. «Сигала бийсанара гIаланагIаш».
18.00 — «Дунен халкъашта юкъара панорама».
18.45 — «Космически лаьттам орбиташ» яхача телевизионни документальни фильма премьера.
19.50 — «Белама го» яхача передача ... тIа гIолла.
21.00 — «Ха».
21.30 — «Дезаел дахарча эстрада мукъамаши ритмаш».
22.30 — «Футбольни обозрени».
23.30 — «Кердадараш».

II ПРОГРАММА

8.00 — «Зарядка а дIаэтта!»
8.15 — «Iалама къайленаш». Iилма-доззайтара фильм.
8.30 — «Ираза кхиш». Эстрадни концерт. Ижевскера передача.
9.00 — «Эрсий метта ньамаь».
9.30 — «Вошалла Зверева хьахкара правило». Телевизионни документальни фильм.
10.00 — «Хадижи Айнада Ясанер мозаикой». Алма-Атера передача.

РАДИО

27 ОКТЯБРЬ

6.40 — Керда хоамаш (эрсий меттала, нохчий меттала, гIалгIай меттала).
6.55 — Хоамаш.
8.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» яхача газетий обзор.
8.25 — «Сардало» газета обзор.
8.30 — Передачай программа (эрсий гIалгIай метт.).
8.35 — Сийдолча Октябра наьха денхаш. «Якъе хьалха бувлаш» ба хьайбаш леладараш» (нохчий меттала).
10.15 — «Атеист» яха радиожурнал (нохчий меттала).
1035 — Реклама.
11.00 — «Хьона Дахке санточун дог» (эрсий меттала).
11.30 — «Критически тахгIе тIа» радиожурнал (эрсий меттала).
12.40 — «Бригадир». Очерк (нохчий меттала).
13.00 — «Профсоюзни организацешка дIахоьаш я отчетни конференци» (эрсий меттала).
13.15 — «30-ча йиьшерий ритмаш» яхача циклаца передача (эрсий меттала).
15.00 — «Кавказа Iуйра» яха радиожурнал (эрсий меттала).
17.10 — «Музыкальни почта» (гIалгIай меттала).

УКВ

17.00 — Байна гонахьара амарам.
17.20 — Концерт оттадеш а «Цала» яха ансамбль.
19.31 — Халкъа мукъамаш.

28 ОКТЯБРЬ

АВТОМОБИЛЬНИ ТРАНСПОРТА БОЛХЛОЙ ДИ

7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.25 — «Ленинан някъе» газета обзор.
7.30 — Передачай программа (эрсий, нохчий метт.).
7.35 — Хоамаш.
8.25 — «Шоана дуккхаьча мукъамаш».
11.20 — Автомобильни транспорта болхлошта лаьрхIа музыкальни программа (эрсий меттала).
14.00 — «Дошаргий гIадуа» (эрсий меттала).
15.30 — Изана «Iенье» (нохчий меттала).
18.00 — «Амарвачна доттагIчо дечикрма».

УКВ

18.00 — «Эстрадни дуттий сайре».
18.40 — Автомобильни транспорта болхлошта лаьрхIа концерт.

Тахан республике гIоллен Гроанен кIезиг-дукха моргхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, Iуйрийна цхьайолча моттигашка дохк а доаллаш, малхбоалехьара секунде 0—5 метр чIоагIа мух а хьенхаш хилен фегара температура республике 12—17, Грозне 14—16 градус йIовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоанен ломмен моргхаш а йолаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш, йоачан а йоацаш, цхьайолча моттигашка дохк а доаллаш хилен фегара температура бийсана 0—5, дийнахьа 12—17 градус йIовхал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

САЛОIАЧА ДЕНОШКА

27 ОКТЯБРЬ

В. И. Ленина цIерагIча культура Дворецe. 10.00 — Ловзара автоматаш. 15.00 — Радиоконцерт: «Тхо малхадаьлчахьа машар кхайнабеш да». 18.00 — «ВIашагIкхетар» яха дискоклуб. Халхараш деча зале.

Химиков цIерагIча культура ЦIагIа. 16.00 — Халкъа духовой оркестра концерт. «Советски композиторий концерт». 17.40 — «СССР граждий жилищни боахама бокъонаш». 18.00 — Кинообозрени «Наьна мехка гIолла». 19.00 — Эстрадни илланеи мукъамийн сайре.

Н. К. Крупская цIерагIча культура Дворецe. 12.00 — «Тхо хьа тешаме смена я, комсомол». ТIема ветераний вIашагIкхетар. 17.30 — Тематически сайре: «Кхы сийлахьагIа денхар дац».

С. М. Кирова цIерагIча культура парке. 9.00 — Волх беш я аттракционаш. 17.00 — Беседа: «Хий — из уккхцIено». 18.00 — Документальни фильмаш гойтар.

28 ОКТЯБРЬ

В. И. Ленина цIерагIча культура Дворецe. 10.00 — Ловзара автоматаш. 11.00 — Киноклуб «Фаьгийн тамашийн дунен тIа». 11.00 — Книжкай выставка «Ленински комсомол». 15.00 — Оршлтай хьазар. 19.00 — Дискоклуб «ВIашагIкхетар».

Химиков цIерагIча культура ЦIагIа. 10.00 — Беседа «Партенен халкъан сийлахьа карагIдаьннар». 11.00 — Волейболах йола спортивни хьаш. 16.00 — Ловзара программа. «Тха санъердалу». 18.00 — Устни журнал «ВоккхагIа вола воша — комсомол». 19.00 — Эстрадни илланеи мукъамийн сайре.

ХЬАМСАРА НОВКЪОСТИЙ!
ДIАХОХЬОШ ДА 1985 ШЕРА
«СЕРДАЛО»
ГАЗЕТА ЯЗЛУГА
Газет язду «Союзпечата» ерригача отделенешкен агентствашкен, предприятешкарча, учреждешкарча, организацешкарча общественни уполномоченнеша.
Газет яздара мах: шера—4 соми 8 кепиги, ах шера—2 соми 4 кепиги.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковски, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителе — 2-85-07; бехктохкана секретара — 2-84-68; отделаш: партийни вахара — 2-54-04; промышленностан транспортех — 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84; культура — 2-64-73; кехаш — 2-85-64; корректорски — 2-89-68.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-73; писем — 2-85-64; корректорская — 2-89-68.

Газет арадувл шинарен, ерен, шоаттен деношка